

ОБЕКТ:

Планово задание за изработване на ОУПО на община Монтана

ФАЗА: Предпроектни проучвания

ВЪЗЛОЖИТЕЛ: Община Монтана

РЪКОВОДИТЕЛ ФИРМА:
проф арх. Ал.Александров

май 2013г
гр.София

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

- 1.1. Общи постановки
- 1.2. Мотиви за изработване на нов Общ устройствен план
- 1.3. Съвременни изисквания към устройственото планиране
- 1.4. Цели и задачи на общия устройствен план
- 1.5. Информационно обезпечаване
- 1.6. Регионална характеристика и връзки
- 1.7. Историческо развитие на населените места
- 1.8. Културно-историческо наследство
- 1.9. Селищна мрежа

2. ТЕРИТОРИАЛНИ ПРОУЧВАНИЯ НА ПРИРОДНАТА СРЕДА

- 2.1. Релеф
- 2.2. Геоложка характеристика
- 2.3. Климат
- 2.4. Води
- 2.5. Горски фонд
- 2.5. Резервати и защитени местности, природни забележителности. Зони по Натура 2000

3. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ УСЛОВИЯ И ПРОБЛЕМИ

- 3.1. Демография
- 3.2. Заетост и безработица
- 3.3. Икономическа база - отрасли

4. ОБИТАВАНЕ. ЖИЛИЩЕН ПРОФИЛ НА СЕЛИЩАТА ОТ ОБЩИНАТА

- 4.1. Възраст на фонда
- 4.2. Структура на жилищния фонд по конструкция
- 4.3. Благоустроеност на жилищата (техническа съоръженост)
- 4.4. Етажност
- 4.5. Собственост
- 4.6. Площни характеристики и жилищна осигуреност

5. ОБЩЕСТВЕНО ОБСЛУЖВАНЕ

- 5.1. Обществено регулиран сектор
- 5.2. Пазарен сектор

6. ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА

- 6.1. Пътна инфраструктура
- 6.2. Железопътна инфраструктура
- 6.3. Водоснабдяване и канализация
- 6.4. Телекомуникации
- 6.5. Енергийна инфраструктура
- 6.6. Газификация

7. ОТДИХ И ТУРИЗЪМ

- 7.1. Природни и антропогенни ресурси
- 7.2. Развитие на легловата база

8. ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ

- 8.1. Въздух
- 8.2. Повърхностни води
- 8.3. Отпадъци
- 8.4. Шум
- 8.5. Физически нарушени почви, нарушени терени от добивна дейност и изкопни работи

9. ПЛАНОВА ОСИГУРЕНОСТ

10. ОПОРЕН ПЛАН НА ОБЩИНАТА

- 10.1. Опорен план по начин на трайно ползване с баланс на територията;
- 10.2. Опорен план по видове собственост, с баланс;

11. ИЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНА

11.1. Методика

11.2. Принципни постановки и по-важни проблеми на ОУПО

11.3. Изисквания за изработването на плана

- 11.3.1. Териториален обхват на плана
- 11.3.2. Етапи и фази за изработване на плана
- 11.3.3. Обем, съдържание, вид и начин на представяне на проекта на ОУПО
- 11.3.4. Изисквания по отношение на културно-историческото наследство.
- 11.3.5. Период на действие на Общия устройствен план

12. ИЗИСКВАНИЯ ЗА СЪСТАВ НА ПРОЕКТАНТСКИЯ ЕКИП

13. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

14. ПРИЛОЖЕНИЯ

1. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

1.1. Общи постановки. Приоритети на общинския план за развитие

Настоящото планово задание е продукт от пред-проектните проучвания за изработване на нов Общ устройствен план на Община Монтана. По същество, плановото задание е методическа и информационна основа за разработването на предварителния проект на Общия план. С него се формулират следните указания, препоръки и задачи:

- ✓ Препоръчва методическия подход за разработване на ОУПО;
- ✓ Определя целите и задачите на ОУПО;
- ✓ Осигурява основната информация за състоянието и тенденциите в икономическото, социално, техническо и пространствено развитие;
- ✓ Предоставя кратка справка за историческото развитие и настоящото състояние на града и съставните селища;
- ✓ Представя регионалната структура и мястото на града и селищата в нея;
- ✓ Представя актуална агрегирана информация за основните системи – труд, обитаване, отдих и техническа инфраструктура;
- ✓ Характеризира екологическото състояние на града и селищата от общината и очакваните негативни изменения;
- ✓ Определя състоянието на планово-пространствената структура на града и селищата от общината и насоките за пространственото му развитие във варианти. Одобреният от общината вариант става основа за разработване на ОУПО;
- ✓ Определя фазите и етапите за разработване на ОУПО.

Изработването на Общият устройствен план трябва да бъде съобразено с Приоритетите на общинския план за развитие 2007-2013 г.

Визията на общината е:

Устойчиво икономическо развитие на община Монтана, насочено към здравни, социални, професионални, културни и екологични придобивки за нейните граждани чрез постигане на Европейските стандарти на модерния и технологично ориентиран начин на живот.

Основната стратегическа цел на развитие на община Монтана е:

Постигане на стабилен икономически растеж и подобряване на качеството на живот и възможностите за реализация в общността. Тя определя посоката на развитие и рамката на инвестиционните усилия от страна на общината. Благоприятното транспортно-географско положение на общината и в частност на гр. Монтана и добрият транспортен достъп е едно от важните стратегически предимства на общината и характерна черта на нейната конкурентноспособност. Освен функциониращите първокласни шосейни и ж.п. трасета, Монтана очаква изграждането на планираните европейски транспортен коридор № 4, както и газопроводна инфраструктура.

Стратегията за развитие на община Монтана през периода 2007-2013 г. е ориентирана към постигането на следните приоритети и цели:

Приоритет 1: Развитие и ефективно използване на обществената инфраструктура, осигуряваща висок жизнен стандарт

Цел 1.1: Въвеждане на съвременни стандарти и технологии за управление на общинската инфраструктура

Цел 1.2.: Обновяване и подобряване на техническата и социална инфраструктура, обслужваща населението на общината

Приоритет 2: Развитие на икономиката на територията на Община Монтана и увеличаване на нейната конкурентоспособност

Цел 2.1: Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика чрез привличане и задържане на инвестиции

Цел 2.2: Осигуряване на възможности за инвестиции и развитие на леката и машиностроителната промишленост, електроника, електротехника, транспортни и логистични дейности

Цел 2.3: Създаване на условия и стимулиране развитието на малкия и среден бизнес.

Цел 2.4: Развитие на селското стопанство като традиционен отрасъл и осигуряване на трайна заетост в селските райони на общината

Приоритет 3: Подобряване на жизнената среда и утвърждаване на общината като предпочитано място за живот и реализация

Цел 3.1: Изграждане на удобна и съвременна жизнена среда

Цел 3.2: Повишаване на ефективността на енергопотребление на битовите и обществени потребители.

Цел 3.3: Подобряване условията за живот на младите хора

Цел 3.4: Адаптиране на социалната инфраструктура към определени обществени групи – социално слаби, хора с увреждания, възрастни хора, деца в неравностойно положение, малцинства и др.

Цел 3.5: Подобряване на здравеопазването на населението на Община Монтана.

Приоритет 4: Повишаване на административния капацитет и качеството на работната сила

Цел 4.1: Повишаване на професионалното равнище на работната сила чрез допълнителна квалификация съобразно потребностите на пазара на труда

Цел 4.2: Изграждане на съвременна и компетентна администрация

Цел 4.3: Развитие и укрепване на институционалната среда за усвояване на европейските фондове, създаване на публично-частни партньорства и реализиране целите и задачите на плана

Приоритет 5: Балансирано развитие на населените места в общината в контекста на устойчивото регионално развитие

Цел 5.1: Анализ и планиране на потребностите и икономическо развитие на селата

Цел 5.2: Намаляване на различията между селските райони и града

Общият устройствен план ще се съобрази и с целите и приоритетите на новият Общински план за развитие 2014-2020 г. на община Монтана, който трябва да бъде приет до края на 2013 г.

1.2.Мотиви за изработване на нов Общ устройствен план

Променената общественно-политическа и икономическа обстановка след началото на прехода, рязко ускори динамиката на процесите и коренно измени условията за пространствено планиране и развитие на община Монтана. С възстановяването на частната собственост върху земеделската земя и реституцията на отчуждените и одържавени парцели и сгради, частната строителна инициатива в общината получи значително развитие.

Икономическата стагнация и началото на икономическото реструктуриране на националната и в частност новозагорската икономика, доведоха до остър финансов дефицит в бюджетите на държавата и общината и рязко спадане, а в някои насоки и прекратяване на инвестициите в общественния сектор.

За територията на община Монтана няма изработен Общ устройствен план. В същото време подробните устройствени планове на отделните части на гр. Монтана и съставните села на общината, правени при абсолютни права на държавата за разпореждане с недвижимите имоти и централизирано планиране на инвестициите, са неактуални и не спомагат (а в някои случаи направо пречат) за управлението на процесите, които протичат в селищната територия.

За всички населени места е наложително изработване на кадастрални карти и кадастрални регистри, които да отразяват актуалното състояние на недвижимите имоти, след което и ПУП – ПРЗ, които да са съобразени с действащата нормативна уредба.

Коренно променените условия налагат различни подходи и принципи на планиране. С частични изменения на отделни застроителни и регулационни планове не би могла да се създаде устройствена рамка за балансирано развитие на града в условията на преобладаваща частна собственост, противоречиви инвестиционни интереси и неадекватна наследена планова основа. Най-уязвими се оказаха социалната инфраструктура и зелената система.

Най-краткият път от Западна Европа към Гърция, Турция и Близкия изток минава през Монтана, която е разположена на Европейски коридор No 4 и на главен път E79. Общината е част от добре развита пътна и железопътна система, осигуряваща достъп до международно летище София – 100 км по шосе и 179 км ж.п. линии, както и до второто по големина българско пристанище на река Дунав – Лом 49 км по шосе и 59 км по ж.п. линии. Това е предпоставка за утвърждаване на град Монтана като важен център на агломерационен ареал в Северозападния район за планиране, със зона на влияние значително по-голяма от територията на общината и привлекателен център за бъдещи инвестиции в предстоящия хоризонт на планиране.

Освен това, урбанизационните процеси все по-определено започват да се свързват със свободното време, с организирането на рекреацията и туризма. Консумирането на свободното време налага нови подходи в планирането на градовете и околорадските им територии, променя решително тяхната структура и тяхната подредба, предизвиква създаването на нови структури (селищни образувания), в които се реализира свободното време. Тази тенденция все още не е категорично изявена в Монтана, но трябва да намери място в една нова устройствена рамка.

Ако към горните добавим инфраструктурните проблеми (водоснабдяването, канализацията, транспортните проблеми и тези на паркирането и гарирането, екологическите проблеми, проблемите със събирането и третирането на твърдите битови отпадъци), се очертава картина на криза в устройственото планиране, прогнозиране и управление на селищата от община Монтана.

Всичко това налага изготвянето на Общ устройствен план на община Монтана.

1.3. Съвременни изисквания към устройственото планиране

Главните фактори и предизвикателства за развитието на българските селища в началото на 21 век са:

- Развитие на пазарната икономика и поставянето на градовете и селата в конкурентни условия;
- Процесите на евроинтеграцията, засилване на транснационалните връзки и възприемането на европейските критерии и изисквания за качеството на градската и селищна среда;
- Развитие на информационните технологии и произтичащата от това глобализация и децентрализация на селищната мрежа, в резултат на промяната на начина на живот и устройството на жизнената среда;
- Демократизацията на обществения живот, засилване на значението на гражданското общество, както и появата на нови "актьори" – фактори в градското и селищно развитие;
- Екологизацията и императивното изискване за устойчиво развитие на селищните общности.
- Отчитане на значението и баланса между двете сфери на управление на развитието на града и селищата - бюджетна и пазарна;

1. 4.Цели и задачи на общия устройствен план на общината

Устройството на територията във времето на прехода към свободна пазарна икономика и демократична правова държава, са под силното влияние на коренните промени в законовата и нормативна уредба, както в областта на ТСУ, така и в други области на стопанството и обществения живот.

Приеха се основни закони, които имат съществено влияние върху териториалното и селищно устройство и развитието на населените места¹, както и едни съвсем различни от досегашните механизми за регулиране на процесите в територията.

Като *главна нова цел* на териториалното и селищно устройство, днешният етап може да се определи: *“Осигуряване на защита и баланс на интересите на всички участници в устройствения процес*, както на юридически лица – държавата, общината, фирми, организации, така и на всеки отделен гражданин”. Паралелно задължително изискване е създаването на оптимална пространствена и функционална структура за развитие, изграждане и комплексно устройство на града и съставните селища в хармонично единство на урбанизираните структури със съществуващите природни и антропогенни елементи и специфични социално-икономически условия при отчитане и на регионалните компоненти.

За осъществяване на тази цел и условие, освен типично присъщите и традиционни задачи², общият устройствен план следва да реши и някои нови:

Да осигури възможно най-добър баланс между частните и обществените интереси. Това е най-трудният и най-конфликтният момент. Планът трябва да защитава и гарантира частната собственост, но в същото време следва да дава възможност за реализация на доказани обществени интереси. Важен елемент от тази задача е и балансът между отделните и различни частни интереси.

Да равнопостави различните видове собственост. В определяне на функционалните зони и предвижданията за функционално използване на терените, планът трябва да равнопостави всички видове собственост. Когато определени мероприятия от обществен интерес имат търговска привлекателност, то за реализацията на тези мероприятия следва да се дава възможност на всички собственици и инвеститори, включително и частни.

¹ Закон за устройство на територията; Закон за възстановяване собствеността върху някои магазини, работилници, складове и ателиета; Закон за възстановяване собствеността върху някои отчуждени имоти по Закона за териториално и селищно устройство, Закона за планово изграждане на населените места; Закон за държавната и общинска собственост; Закон за преобразуване и приватизация на държавни и общински предприятия;

² а) определяне на нормативна основа на териториалния обхват за пространствено развитие на града до 2035 г. и неговото демографско развитие;

б) определяне на функционалното предназначение на градските терени по структурни единици и извеждане на пространствени и социални параметри;

в) определяне на вътрешната структура на елементите на функционалните системи "обитаване", "труд" и "отдых";

г) организацията, йерархична съподчиненост и локализиране на основните елементи от обслужващата сфера;

д) определяне йерархията на структурата, трасетата на елементите на главната комуникационна мрежа и тесните места в действието й;

е) създаване на условия за оптимизиране на масовия градски транспорт и неговото функциониране;

ж) развитие, оразмеряване и провеждане на елементите на инженерните мрежи;

з) организиране, диференциране и оразмеряване на елементите на зелената система;

и) създаване на условия за поддържане на екологическото равновесие и опазване на природната среда от неблагоприятни антропогенни въздействия при отчитане на факта, че градът има епизодични проблеми в екологично отношение;

к) разработване на програма от мероприятия и система за управление реализацията на ОУПО.

Да определи точно режимите на прилежащите към регулационната граница на града извънселищни територии при съобразяване с плана за земеразделянето.

Да осигури възможности за по-оперативно действие на общинската администрация. Общият устройствен план трябва да бъде оперативен инструмент в ръцете на общинската администрация за ефективно управление на селищната територия. За тази цел той следва да е едновременно достатъчно ясен и точен и да е с възможности за бързо привеждане в съответствие с новите условия и изискванията на конюнктурата.

Тази задача е изключително важна, тъй като в настоящия момент процесите в икономиката и пространственото изграждане на средата са с висока степен на непредвидимост (дори и в по-близко бъдеще). Много бързо изменящите се условия могат да направят и най-добрият план неприложим, ако той не съдържа в себе си възможности за развитие и промяна.

Следвайки нормативните изисквания, Общият устройствен план на община Монтана трябва да съдържа мотивирани проектни **решения за:**

1. *Структура на територията – Урбанизирани територии с устройствени зони за обитаване, производство, рекреация, природозащита, природо-възстановяване, комуникация и инфраструктура; неурбанизирани територии за земеделие, горско стопанство и природозащита, развитие на междуселищната пътна, железопътна и техническа инфраструктура и прилежащите и обекти;*
2. *Строителните граници, в т.ч. и терените за ново урбанистично развитие, при отчитане собствеността на гражданите, ограничителите и стимулаторите за териториално развитие.*
3. *Устройствените зони, границите им, начинът на застрояване и основни параметри на застрояване (интензивност, плътност, височина и др.)*
4. *Главната и обслужваща пътна и улична мрежа.*
5. *Трасетата и обектите на инженерната инфраструктура.*
6. *Защитените архитектурни, културни и др.зони и обекти - паметници на културата.*
7. *Обектите за обществено обслужване от система "образование", "култура", "здравеопазване", "спорт", и др., които се изграждат със средствата на общината и държавата и са от особена важност за всяко населено място.*
8. *Екологически мероприятия, параметри и изисквания за повишаване стандарта и качествата на околната среда.*
9. *Ландшафтно и композиционно естетическо оформяне на селищната среда, прилежащите квартали и крайселищната територия.*
10. *Мероприятия за устойчивост на социално-икономическото развитие и съпътстващите ги устройствени условия.*
11. *Зоните с висока концентрация на обекти от обслужващия сектор със стопанско предназначение.*
12. *Зоните с предвидими природни бедствия*
13. *Разчети за баланса на територията и други важни териториални показатели.*

По същество, това са основните задачи на Общия устройствен план, от които произтичат определени изисквания за спешно решаване на възлови проблеми в настоящото развитие на града и селищата от общината.

ОУПО – на община Монтана да се разработи за перспективен срок от 20 години, т.е. планов хоризонт 2035 година. Урбанистичната хипотеза да се разработи с планов хоризонт 2040 година.

1.5. Информационно осигуряване

Пълнотата на информацията по различните функционални и интегриращи системи, е гаранция за задълбочеността на анализа и правилността на определените за решаване проблеми.

Информационното осигуряване на проекта да се обезпечи по две направления:

Агрегирана информация за община Монтана от данни на Националния статистически институт (НСИ):

- население – брой, полова структура, възрастова структура, естествен и механичен прираст, и др;
- обитаване – жилищен и сграден фонд- брой, площи (кв.м.²), етажи и т.н.;
- икономика – брой фирми, фирми по брой на заетите, продукция, основни стопански показатели;
- социална инфраструктура
 - образование -брой учебни заведения по вид, брой учащи се по вид учебни заведения; брой класни стаи и кабинети и др.;
 - здравеопазване - брой здравни заведения по вид; брой болнични легла; брой лекари и стоматолози и др.;
 - култура - брой обекти по вид, капацитет на обектите и др.)
- техническа инфраструктура : дължина на пътната /уличната мрежа - (км);
 - дължина и относителен дял на благоустроената улична мрежа; (км. и % от общата дължина); брой АТЦ и др.
 - околна среда – емисии на вредни вещества в атмосферата и т.н.;
 - туризъм - средства за подслон (бр.), легла (бр.), легладенонощия в експлоатация, реализирани нощувки, приходи от нощувки (хил.лв.);
- заетост и безработица; заети/наети лица - безработни лица (бр.); коефициент (равнище) на заетост – (%); коефициент (равнище) на безработица – (%);
- териториални ресурси - размер (площ) на територията - (км²), баланс на територията - земи по вида на тяхното, ползване - (км²) и % от общата площ на територията

Допълнителна статистическа информация

Информация по отрасли и функционални системи и планировъчни райони, представена от съответните отдели и служби на общинската администрация, Териториалното статистическо бюро – град Монтана (ТСБ), Общинска служба “Земеделие” – гр. Монтана, Бюрото на труда и безработицата – гр. Берковица, Регионален инспекторат по образование – гр. Монтана, Регионална инспекция по здравеопазване; Регионална служба “Социални дейности” – гр. Монтана, Браншови структури (Туризъм, Търговия и др.) и служби и институции, разполагащи с информация, необходима за разработването на ОУПО според оценката на проектантския екип и със съдействието на общинската администрация.

Приложената информация в текстовите и таблични материали към ОУПО да се придружава от данни за източника, от който е представена.

Източници за информация със стратегически, планов и друг оперативен характер са съществуващите Национална концепция за пространствено развитие на Република България (2013-2025 г.), национални Оперативни програми и секторни стратегии, Регионалният план за развитие на Северозападния район за планиране (2014-2020 г.), Областната стратегия за развитие на област Монтана (2014-2020 г.) и Общинският план за развитие на община Монтана (2014-2020 г.) и ИПГВР град Монтана

1.6. Регионална характеристика и връзки

Град Монтана отстои на 100 км. разстояние до столицата София и международното и летище, на 49 км. до пристанище Лом на р. Дунав, осигуряващо най-евтиния транспорт, както до централна Европа, така и до Украйна и Черноморския басейн, разположен е на магистрален път Е-79 и на европейски коридор No 4, в близост на гранични пунктове към Румъния (70 км) и Югославия (55 км).

Община Монтана се явява важен транспортен възел с добре изградена инфраструктурна обвързаност със столицата от една страна, и със северната част на България от друга.

Територията и се пресича от основните пътни артерии в страната - Е 79 (Видин-София-Кулата), и ж.п. линия София - Бойчиновци. Връзките със съседните общини се изразяват в: *икономически* - обмен на суровини, материали; *транспортно-комуникационни* – потоци от стоки и хора; *социален сервиз* – обекти с над-общински мащаб – образование, наука, култура, здравеопазване, спорт; *административно обслужване* – областна администрация, съд, прокуратура, децентрализирани държавни служби; *ежедневни трудови пътувания* – по повод заетост в “областния център”.

По новото териториално деление община Монтана е в състава на Северозападния район. Новият териториален обхват на Северозападния район, определен в съответствие с изискванията на Регламент на ЕС 1059 / 2003 се формира от областите , Видин, Враца, Монтана, Ловеч и Плевен (ниво NUTS 3) ³ с общо 51 общини.

Той е част от района на ниво NUTS1 „Северна и Югоизточна България”, който включва още, Северния централен, Североизточния район и Югоизточния район съответстващи на нивото NUTS2. В териториалния обхват на Северозападния район (ниво NUTS 2) са включени областите: Видин, Враца, Монтана, Ловеч и Плевен (ниво NUTS 3) с общо 51 общини.

Област Монтана е разположена в Северозападния район. Със своите 3 624 км² областта обхваща 3.3 % от територията на страната. Област Монтана обхваща 130 населени места (8 града и 122 села), които са включени в 11 общини – Берковица(с площ 462 км²), Бойчиновци (299 км²), Брусарци (199 км²), Вълчедръм (433 км²), Вършец (242 км²), Георги Дамяново (299 км²), Лом (319 км²), Медковец (191 км²), Монтана (677 км²), Чипровци (285 км²), Якимово (220 км²).

В структурата на поземления фонд на областта преобладават земите за земеделско ползване. Те заемат 69.1 % от цялата ѝ територия. Горският фонд обхваща 23.4 % от областта, а на урбанизираните територии се 3.9 %. Останалите територии са за водни площи, добив на полезни изкопаеми, транспорт, инфраструктура .

Областен център е град Монтана, който е важен опорен център в Северна България и четвърти по големина град в Северозападния район за планиране.

Община Монтана е най-голямата по територия в областта. Територията ѝ е 677 км² . На юг граничи с общините: Чипровци, Георги Дамяново, Берковица и Вършец, на запад с община Ружинци (обл. Видин), на север с общините: Бойчиновци, Якимово, Медковец и Брусарци, на изток – с община Криводол (обл. Враца). Гранично положение на общината се оценява като благоприятно от гледна точка на възможностите за нейното развитие. Те в много голяма степен ще зависят от възможностите за интегриране на община Монтана със съседните области и общини и създаване на предпоставки за общо използване на ресурси и потенциали за развитие.

³ Съгласно чл.4, ал.2 и ал.3 от Закона за регионално развитие – ДВ/бр.50.2008 г.

Постоянното население към 01.02. 2011 г. наброява 53 856 души, което е 36.4 % от населението на областта. Развитието на демографските процеси в общината през последните 10 години навлезе в неблагоприятна фаза, характеризираща се с чувствително влошаване на режима на демографско възпроизводство и постепенно намаляване броя на населението. Този процес се продължава да се задълбочава с всяка изминала година.

Община Монтана обхваща 24 населени места, от които 1 град и 23 села. В структурата ѝ главно място заема град Монтана, който изпълнява функции на икономически, транспортен и обслужващ център, както на общината така и на областта. Тази роля на гр. Монтана в миналото и сега, е формирала значителна територия, в която неговото влияние и връзки с населените места, се проявяват доста силно. Тези връзки са най-силни в границите на общината и постепенно намаляват в границите на областта. Принос за това има и транспортно-комуникационната система в тази част на страната, която улеснява достъпа до града и обслужването на населението.

Местоположението на град Монтана предлага удобен достъп до Видин, Враца, София, пазарите на Румъния и Сърбия.

Град Монтана е общински център и областен център, което определя редица предимства за развитието на града по линия на представена местна администрация и деконцентрирани държавни служби. Те са свързани с възможности за по-бързо обслужване на бизнеса и по-добър достъп до информационно и проектно обслужване, свързано с европейски програми и фондове

Регионалните връзки на общината се определят и зависят от няколко групи фактори, които са трябва да се отчетени при разработването на ОУПО на общината, а именно:

- икономически фактори – потенциалите за развитие на града и селищата са многостранни и създават възможност за развитието на машиностроене, шивашка промишленост, производство на керамични изделия, хранително-вкусова промишленост. Община Монтана е разположена на площ от 677 кв.км. обработваемите земи 67.0 % са екологично съхранени и са предпоставка за развитие на модерен аграрен сектор;
- - важни импулси за развитието на града и съставните села ще даде валоризирането на богатия туристически потенциал и културно-историческото наследство. Градът е важен регионален център, който ще засилва своите обслужващи функции по отношение на околната територия и Северозападна България, което налага ново качество, количество и спектър на предоставяните услуги. Това, което общината следва да направи, е да изпълни задължението си в устройството на територията – да осигури актуален Общ устройствен план ;
- социални фактори - голяма част от обектите на периодичното и епизодичното обслужване в рамките на общината, са изградени в града. В най-голяма степен това се отнася до подсистемите образование, здравеопазване, административно и правно обслужване, култура и др. Този фактор за регионални връзки не отпадна при новото административно-териториално деление и ще продължава да съществува, тъй като и сега административното райониране на някои системи на обслужване съвпада с обхвата на бившия Михайловградски окръг. Развитието на професионалните училища е от съществено значение за икономическото, културното и социалното развитие на града и района.
 - технически фактори - регионалните връзки се определят и от схемата на магистралната инженерна инфраструктура и преди всичко в областта на водоснабдяването, електроснабдяването и транспорта ;
- демографски потенциал – градът попада в категорията средни градове с население около 44 хил.души, което покрива необходимата критична демографска маса за развитието на града.

При съвременните условия регионалните връзки на града придобиват нов характер, който се обуславя от принципите на самоуправление на общините, липса на централизирано планиране и нови пазарно-икономически отношения. Същевременно гр. Монтана остава един от най-големите търговско-консумативни центрове в тази част на страната, което неминуемо ще има отражение върху неговата функционално-пространствена структура.

Локалните връзки в границите на общината ще се развиват на основата на единната техническа инфраструктура, отдиха и териториалните потенциали. Поради недостиг на общински терени в регулационните граници на града, някои обекти на комуналното стопанство могат да се изнесат или да се локализируют нови в други части на общината и крайградската зона на града.

ОУПО определя най-общо номенклатурата на тези обекти от градското стопанство, които ще бъдат локализиран извън регулацията на гр.Монтана и тяхното приблизително местоположение, а така също и развитие на транспортно-комуникационната система, която ще осигури регионалните и локални връзки..

Членството на България в ЕС дава възможност да се използват средства от Европейските фондове за развитието на града и селищата от общината. Концепцията на новия устройствен план на общината трябва да се базира на варианти на социално-икономическо развитие, които отчитат предизвикателствата на членството на България в ЕС и възможността за ползване на средства по различните оперативни програми, включително Националната оперативна програма за регионално развитие. Възможностите за ползване на Европейските фондове и тяхното обвързване с конкретни проекти, имащи отношение към развитието на града и селищата от общината, ще бъдат важен елемент на градоустройствената концепция.

1.7. Историческо развитие на населените места

Територията на Община Монтана е с хилядолетна история. Най-древните следи от цивилизация са датирани от каменно-медната епоха. Част е от римската провинция *Долна Мизия*. Заради стратегическото си местоположение е определена за седалище на военен гарнизон. Ок. 160 г. след Хр. военният лагер (*praesidium*), основан на мястото на старо тракийско селище, получава статут на град с ранг на муниципий (*municipium*) със своя територия (*regio Montanensium*) от Стара планина до Дунав. Град Монтанензиум (лат. *Municipio Montanensium*, със значение „планинско селище“ или *Castra ad Montanesium*), вторият по важност град в Долна Мизия след Рациария (провинция Крайбрежна Дакия, III в., при дн. С. Арчар) управлява значителна административна територия със силно изразено военно присъствие. Златодобивът изисква добра охрана и добре развита пътна мрежа. Освен злато, в планинския район на Монтана се добива още сребро, олово и желязо. Планът на града, изграден на хълма е класически – крепостна стена, обществени сгради, казарми, храмове, бани, театри. Монтана е типично имперско мултиетническо селище, в което живее местно романизирано население, италиански и малоазиатски заселници. Покровители на града са римските богове Диана и Аполон. Икономиката се базира на едрото земевладение и добива на злато по поречието на Огоста и Златица. Това е един значителен златодобивен район на Балканите през I–III в. и централната власт полага особени грижи за поддържането на пътищата и използването на повечето заварени тракийски крепости. Има сведения, че в града са били развити занаятчийството и лихварството. 440-490 г. територията е опустошена от набезите на хуните и готите. Известно е, че в периода 500-560 г., славяни и авари навлизат в тези територии. Заселилите се славяни наричат селището Кутловица.

В периода на средновековната българска държава районът продължава да бъде граничен и стратегически, а Кутловица е център на епархия.

В периода на Османската империя след първоначалната разруха, в периода 1450-1688 г., градът постепенно отново се заселва, поради стратегическото му значение и се развива като неголям османски имперски град със стратегическо значение. Постороеени са обществени сгради, баня, две джамии, благоустроени са улици, изградени са градски чешми. Статистическите данни от кр. на Освободителната война сочат, че в града живеят ок. 600 д. в турската махала, ок. 50 души българи (в българската махала) и ок. 100 д., цигани в циганската махала.

В модерната история, след възстановяването на българската държава през 1878 г. градът (1891 г., получава отново градски статут) бързо се разраства с името Фердинанд, става околийски център, активен обществено-политически и икономически център на селскостопански район. В периода 1945-1992 г. градът е наречен на името на политическия функционер на БКП Христо Михайлов, един от ръководителите на въстанието през септември 1923 г. В новата си история, след Втората световна война, окръжният и областен център се развива като модерен град с подчертана социална политика. От 1993 г. градът, център на общината носи първото си исторически известно име като символ на хилядолетната му културна традиция.

1.8. Културно-историческо наследство

Паметници и недвижими културни ценности

На територията на Община Монтана с категория „национално значение“ е Античният град *Монтана* (в чертите на града), ц. „Св. Николай“, с. Долна Вереница, ц. „Св. Николай“, с. Горна Вереница. Сред немногобройните обекти, които са били обект на частично проучване са селищата от каменно-медната епоха (халколита) от V-IV хил. пр. Хр. – в Монтана, в м. "Кремениш", северозападно от с. Долно Белотинци (на 10 км от Монтана), в м. "Градо" до с. Охрид, в м. "Армалуй" до гр. Вълчедръм, при с. Якимово, в м. "Багачина", югозападно от с. Сталийска махла, при с. Градешница и при гр. Криводол.

В Общинския план за развитие 2007-2013 г. е направен един добър анализ, относно недвижимите културни ценности, който остава актуален и в края на визирания период. Два са основните изводи, които се налагат: (1) липса на систематични проучвания на културното наследство и (2) неизползване на този ресурс за икономическо развитие.

Античната крепост *Монтанензиум* (лат. *Municipio Montanensium / Castra ad Montanesium*) се намира на местността "Калето" или "Градището", в югозападната част на Монтана (ок. 40 м. над нивото на дн. град). Разкрита е впечатляваща крепост (III – IV в. сл. Хр.) с казарми, базилика и др. сгради, построена на мястото на по-стара тракийска крепост, укрепена с мощна крепостна стена (дебелина над 1 м), която следва очертанията на терена, а също така културни пластове от каменно-медната епоха и Ранното Средновековие (славянски жилища и светилище).

Предполага се, че с установяването на римски военни части (*I-ва Сугамбрийска кохорта*, 26 г. сл. Хр.) е построен военен лагер (за който се споменава в епиграфски паметник от 134 г. сл. Хр.), който се развива в град (160–161 г. сл. Хр. получава муниципално право с прилежаща територия). Втора крепостна стена (*протейхизма*) е свидетелство за защитата срещу готските нашествия (ср. на III в.) и последващите непрестанни варварски нападения (IV-V в.). VI-VII в. крепостта е разрушена, вероятно от авари и славяни.

От епохата на *Късно средновековие* има запазени единични обекти, някои със статут на културни ценности.

Културни институти

Община Монтана има много значими културни институти:

- Общински куклен театър „Патилан“
- Регионална библиотека „Гео Милев“
- Радиоцентър „Канал М“
- Общински младежки дом
- Драматичен театър
- Регионален исторически музей
- Народно читалище „Пробуда“ (1929), с. Безденица
- Народно читалище „Кирил и Методи“ (1928), с. Белотинци
- Народно читалище „Просвета“ (1921), с. Благово
- Народно читалище „Йордан Цеков“ (1929), с. Винище
- Народно читалище „Наука“ (1928), с. Вирове
- Народно читалище „Асен Йосифов“ (1926), с. Габровница
- Народно читалище „Просвета“ (1927), с. Горна Вереница
- Народно читалище „Еленко Цеков“ (1896), с. Горно Церовене
- Народно читалище „Народна просвета“ (1926), с. Д-р Йосифово
- Народно читалище „Селска пробуда“ (1927), с. Долно Белотинци
- Народно читалище „Христо Ботев“ (1928), с. Долна Вереница
- Народно читалище „Развитие“ (1836), Долна Рикса
- Народно читалище „Просвета“ (1932), с. Клисурица
- Народно читалище „Пробуда“ (1878), с. Крапчене
- Народно читалище „Пробуда“ (1926), с. Липен
- Народно читалище „Народен будител“ (1927), с. Николово
- Народно читалище „Просвета“ (1928), с. Славотин
- Народно читалище „Народна просвета“ (1908), с. Смоляновци
- Народно читалище „Събуждане“ (1922), с. Стубел
- Народно читалище „Изгрев“ (1927), с. Студено буче
- Народно читалище „Христо Ботев“ (1929), с. Сумер
- Народно читалище „Звезда“ (2007), гр. Монтана
- Народно читалище „Разум“ (1883), гр. Монтана

Културен календар (по-важни събития)

- Международен фолклорен фестивал, Монтана
- Празници на духовите оркестри „Дико Илиев“

Празници на селищата в Община Монтана

Почти всички села и град Монтана в Община Монтана имат празници, които се превръщат и в своеобразни огнища на духовен живот и опазване на нематериалните ценности и хилядолетна традиция на мястото. Това са селата: Белотинци, Безденица, Благово, Доктор Йосифово, Долна Рикса, Долна Вереница, Долно Белотинци, Габровница, Горна Вереница, Горно Церовене, Клисурица, Крапчене, Липен, Николово, Славотин, Смоляновци, Стубел, Студено буче, Сумер, Трифоново, Винище, Вирове, Войници.

Проекти

Сред проектите, които осъществява Община Монтана със значение за културното и природното наследство е проектът „Непознатият Северозапад“ по програмата за Трансгранично сътрудничество – ТГС България-Румъния, финансова линия BG/2005/017-455.01.02 в направление „Устойчиво развитие и запазване на биологичното разнообразие“. Основни дейности по проекта са: (1) Развитие на Лесопарк „Калето“ в

Монтана и „Зелен Коридор СТООВЦИ“ в с. Смоляновци като туристически дестинации чрез възстановяване на Лесопарка и доизграждане на зеления коридор; (2) Създаване на регионална асоциация за развитие на туризма; (3) Създаване на план за развитие на туризма; (4) Разработване на интерактивни програми за привличане на туристи и маркетингови материали; (5) Обучение на предприемачи, осигуряващи туристически услуги, гидове, музейни работници.

Визия

Планирането на територията на Община Монтана следва да бъде във връзка с планирането и на Северозападния район на планиране (ниво NUTS 2 на европейското пространство на планиране) – най-близкият до Западна и Централна Европа – стратегически и граничен район в историческото си развитие – граница на Римската империя, на Източно-римската империя/Византия, на Българската средновековна държава, на Османската империя в различни исторически периоди с интензивни връзки със Западна Европа. На територията на Северозападния район съществуват над 3 883 бр. недвижими културни ценности, вписани в регистрите на НИНКН и стотици, които не са включени в тях. В НКПР 2013-2025 е заложено разкриване на потенциала на територията чрез интегрирано използване на културните и природните ценности.

В Националната концепция за пространствено развитие – НКПР 2013-2025, Община Монтана попада в *Западното териториално културно пространство* – отворено към европейските културни пространства, включващо обобщено темите: „Античност“, „Българско Средновековие 9-14 в.“, „Късно Българско Средновековие 17-19 в.“, „Византия“, „Европа и Османската империя 14-19 в.“, „Традиционна архитектура, традиции и обичаи“, „Необарок“, „Неокласицизъм“, „Сецесион“, „Романтизъм“, „20 в. Интернационализъм и модернизъм“, „20 в. Тоталитарна архитектура, изкуство, символи“, „Християнско изкуство“, „Природни и култови феномени“.

ОУПО на Монтана следва да отрази връзките и възможностите, които предоставят преминаващите през територията европейски *Дунавски културен маршрут*, *Европейски пътища на еврейското наследство*, *Зеленият пояс* – най-дългата *хабитатна верига в Европа*, *Западният трансбалкански културен коридор* и националното свързано с тях *Западно културно пространство*. Потенциал за развитие на културния туризъм са римските градове и крепости – по линията на стратегическия римски път, преминаващ през Монтана-Белоградчик-Кула-Видин, свързващ Долни Дунав с Рим и Виа Траяна (Одрин (*Hadrianopolis*) – Пловдив (*Philippopolis*) – Сердика – Видин).

ОУПО следва да отрази съвременните политики по отношение на наследството и тенденциите по отношение на този невъзобновяем ресурс, а именно – към местните равнища на управление в съответствие с принципа на субсидиарност да се прехвърлят правомощия и ресурси. Тъй като общинското ниво има непосредствена обратна връзка с гражданите и ежедневните предизвикателства, свързани със социализацията на културно-историческото наследство, именно на ниво ОУПО е съществено планирането като фактор за успешно и устойчиво пространствено, икономическо и регионално развитие.

ОУПО ще бъде инструмент за подпомагане на Община Монтана за решаване на основните проблеми като:

- включването на архитектурното наследство в една обща политика за урбанистично развитие и благоустройство на териториите;
- инвентаризация на културния потенциал с участието на всички ключови фигури в процеса на планиране
- възможности за отделяне на ресурси за финансиране на консервационни и реставрационни работи;
- управленски реформи, касаещи политиките по поддържане на сградния фонд и обектите културни ценности, данъчни и административни облекчения, които да

насърчат собствениците или частните ползватели да предприемат реставрационни или възстановителни работи;

- мерки за насърчаване на обществената загриженост.

Този стратегически подход изисква специален акцент върху:

- обединяване на процесите на децентрализация на правомощия и функции по отношение на наследството с финансовата децентрализация;
- укрепване на административния и програмния капацитет на общинско равнище за усвояване на средствата от фондовете на ЕС.

Особено остра е нуждата от социализация на наследството и използване на потенциала на територията по отношение на материалните и нематериалните културни ценности във връзка с онези на съседни територии, както и от насърчаване на международния обмен на опит и практики. Особен акцент следва да се постави върху поддръжката на сградната и урбанистична структура. "Интегралната консервация" – осъществяването на връзка между опазването на наследството и благоустройството на териториите ще бъде главна цел на ОУПО, с оглед постигането на устойчиво развитие, устойчива икономика, успешна социална политика и запазена екологична и културна среда.

ОУПО на Община Монтана следва да бъде инструмент за:

- привличане на фондове за реставрация, за обновявяване и рехабилитация;
- насърчаване на частната инициатива;
- предпазване от потенциален негативен ефект при несъгласуване на обществения и частния интерес;
- „социализация“ на културно-историческото наследство с ударение върху съхранението на интегрираната културна среда;
- създаване на компютърни бази-данни с прецизна информация за културно-историческо наследство на територията на общината, вкл. фокусиране на интереса на обществото, на младите, към автентичното наследство.
- обвързване на културните маршрути на територията с паметта, историята и европейското наследство и това на териториите на страната;
- изграждането на местна инфраструктура и местни основни услуги в селските райони, включително за дейности за отдих и култура, обновяване и възстановяване на културното и природното наследство на селата и ландшафта.

Следвайки така дефинираните рамки в ОУПО ще залегне перспектива за развитие на балансиран растеж, качество на живот, устойчива икономика и културен туризъм, изграден върху културното и природното наследство на Община Монтана.

1.9. Селищна мрежа

Община Монтана е създадена с указ № 2295/ ДВ брой 101/26.12.1978 г. които определя седалищата и състава на общините в Република България. През 1987 г. община (селищна система) Смоляновци е закрыта и с Указ № 3005, ДВ, бр. 78/1987 г., и населените места (6 села), включени в състава и се присъединяват към община Монтана (тогава Михайловград). Селищната мрежа в територията на общината се е формирала в зависимост от природните и теренни условия и с оглед развитието на поминъка на населението. Тя се състои от 24 селища, 1 град и 23 села.

Съгласно Наредба № 7 на МРРБ/22.12. 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видови територии и устройствени зони селищата от община Монтана попадат в следните категории:

- в категорията "средни градове" - гр. Монтана 43 781 жители;
- средни села (с население от 1000 до 2000 жители) - 2 села (с. Габровница и с. Смоляновци);

- малки села (с население от 250 до 1000 жители) - 15 села (с.Безденица, с. Белотинци, с. Благово, с. Виноще, с. Вирове, с. Горно Церовене, с. Доктор – Йосифово, с. Долно Белотинци, с. Крапчене, с. Липен, с. Николово, с. Славотин, с. Студено Буче, с. Стубел, с. Сумер);
- много малки села (с население до 250 жители) - 6 села (с. Войници, с. Горна Вереница, с. Долна Вереница, Долна Рикса, с. Клисарица, с. Трифоново).

Освен функционален, градът е и пространствен център. Като цяло селищната мрежа може да се определи като мозаечно-дисперсно разположена в територията.

Средната селищна гъстота (3.5 селища на 100 км²) е малко по-малка от тази за страната (около 4.8) и почти колкото на област Монтана (около 3.6). Средното отстояние между населените места е около – 3.5 км, което не затруднява придвижването, формирането и функционирането на единна жизнена териториално-селищна общност.

По степен на урбанизация, община Монтана е на първо място в областта с 81.3 % градско население е по- висока от средната стойност за страната - 72.5 % и от средната стойност за областта – 63.7 %. Това определя урбанистичната структура на общината като моноцентрична. Останалата демографска маса 18.7 % е разпределена в сравнително равномерна мрежа от села. Икономическият облик на селата е селскостопански, с подчертан самозадоволяващ се производствен характер. Като цяло, в селата липсват възможности за трудова заетост, обезпечаваща жизнената кариера на младите хора.

Структурата на първичния социален сервиз е почти огледален образ на тази категория селища и възрастовия профил на населението им. Само в 3 (с. Габровница, с. Доктор Йосифово и с. Смоляновци) от общо 23 села има функциониращи училища. В повечето села няма лекарски практики. Центърът компенсира с пълен набор от добре развити услуги на селищно, общинско и областно ниво.

В сравнителен план сред населените места по степента на развитост на селищните си функции се откроява общинския център гр. Монтана. Интегриращите му възможности са основно по линия на административните и някои от социално обслужващите му функции – образование, здравеопазване и социални дейности. По отношение на икономическите и на другите обслужващи функции и влиянието им върху останалите селища в общината гр. Монтана е безспорен лидер и притегателен център за заселване.

По степен на благоустроеност, селата имат сходни характеристики – всички са електрифицирани и водоснабдени и разполагат със значителни зелени площи. Сравнима е и благоустроеността на уличната мрежа – няма канализация и някога изградената с трайна настилка улична мрежа, сега е повсеместно в лошо състояние.

Като пространствена структура, селищната мрежа е добре развита, балансирана върху цялата територия на общината. Дисбалансът (поляритетът) се дължи на демографските и функционални характеристики. Общината има нужда от целево създаване на един или два допълващи центъра, които могат да бъдат с. Смоляновци и с. Габровница.

2. ТЕРИТОРИАЛНИ ПРОУЧВАНИЯ НА ПРИРОДНАТА СРЕДА

2.1. Релефът на община Монтана е разнообразен. Северната част на общината е разположена в Дунавската равнина, а в южна посока релефът постепенно преминава в планински, като обхваща части от Предбалкана.

2.2. Геоложка характеристика

В геолошко отношение теренът на община Монтана принадлежи към Предбалкана и е сравнително разнообразен. Установени са триаски, юрски и долнокредни плиткоморски утаени скали: червени пясъчници, конгломерати, варовици, мергели, пясъчливи варовици и др. В местата по долината на р. Огоста и притоците ѝ преобладават неозойски наслаги и алувиални отложения. Главна тектонска структура тук е Монтанската антиклинала

(между с. Виноще и гр. Криводол), като повечето изследователи я причисляват към Белоградчишката.

2.3. Климат

В климатично отношение районът на общината попада в умерено-континенталната климатична област и по-конкретно в климатичния район на високите полета на Предбалканска подобласт.

За формирането на климата на общината съществено влияние оказва преобладаващия северозападен пренос на силно трансформирани океански въздушни маси, идващи от Северозападна Европа, идващите от север-североизток континентални въздушни маси и проникващите от юг топли тропични въздушни маси. Отличава се със сравнително студена зима и горещо лято. Средногодишната температура е 11.9°C, средноянуарската е 2.0°C, а средноюлската – 22.5°C. През зимата често явление са приземните термични инверсии, свързани с ниски минимални температури и мъгливо време, а през лятото – значителни засушавания. Средногодишните валежи – 586 мм, са под средните за страната с максимум през началото на лятото (май – юни) – 188 мм, и минимум през зимата (януари – февруари) – 97 мм. Поради активен пренос на влажен и неустойчив въздух, а също и допълнителна термична конвекция през втората половина на май и през юни, се развива мощна гръмотевично-дъждовна облачност със силни валежи и дори градушки. Снежната покривка се задържа средно около 50 дни. Преобладават северните и северозападните ветрове, съответно 39.2 % и 21.9 %, с най-големи прояви през студеното полугодие.

2.4. Полезни изкопаеми

В община Монтана полезните изкопаеми са с местно значение. Преобладава добивът на инертни материали – баластра, пясък (различни фракции), трошен камък, глина, златоносен пясък.

2.5. Водни ресурси

Подземните води са важно звено във водния баланс на разглежданата област. Най-благоприятни условия за събиране на грунтови води съществуват в алувиалните наслаги на речните тераси и наносните конуси.

В Пъстринския карстов комплекс се образуват значително количество ненапорни води, излизащи като извори по периферията на рида. Най-значителни от тях са изворът при с. Палилула, общ. Бойчиновци, Стублата при с. Стубел и др. по-малки в местностите Ракитата, Клисурското, Дълбоки дол, които обикновено през лятото пресъхват.

Карстовият извор при гр. Монтана е един от най-големите в тази част на страната и е със средногодишен дебит над 200 л/сек, но варира в стойности многократно по-големи, което се дължи на комплексно подхранване от язовир Огоста.

Второто по големина в България изкуствено водохранилище се намира на 600 м южно от гр. Монтана и събира водите на реките Огоста, Бързия и Златица. Водосборният басейн е с площ 948 км². Средногодишната водна маса на язовир Огоста е 384 млн. м³, а общият обем - 506 млн. м³. Язовира представлява и място за отдих и туризъм.

Районът се отводнява от реките Огоста и Цибрица и техните притоци. Най-многоводни са през периода март-юни вследствие снеготопенето и пролетно-летния валежен максимум. Дъждовното подхранване на реките тук представлява 35-40 %, а снежното – 20-30 %.

2.6. Горски фонд

Площта на горите в община Монтана възлиза на 12 867 ха, от които: Залесена площ - 11 907 ха; Незалесена площ - 960 ха; Недървопроизводителна - 400 ха. Лесистостта на община Монтана е 27 %.

Горите в общината са разпределени както следва според техните функции:

- Гори и земи основно с дървопроизводителни и средообразуващи функции 12 350 ха – 96%, от които залесена площ са 90%;
- Гори със защитни и рекреационни функции и защитени територии 517 ха – 4 %, от които всичките залесени.

Горите са разположени в преобладаващата си част на стръмни терени – 30 % и наклонени терени – 40 % при надморска височина от 150 м н.в. до 400 м н.в.

Горите на територията на община Монтана попадат в долния равнинно-хълмист и хълмисто предбалкански пояс на дъбовите гори (0 – 600 м н.в.).

Растителните формации са главно от зимен дъб, благун, цер, клен, мъждрян и съпътстващите ги храстови видове. Те са предимно издънкови формации с ниска производителност (IV – V бонитет). На по-голяма н.в. са формирани насаждения от бук, зимен дъб, габър, липа и съпътстващите ги дървесни и храстови видове и имат важно стопанско значение с висока производителност (I–II бонитет). Част от горите са реконструирани като са създадени култури от черен бор, бял бор, акация и др., общото състояние, на които е задоволително. Част от насажденията са подмладени и са създадени култури от бял бор, смърч, зелена дуглазка, бук и зимен дъб.

Средната възраст на горите е 35 години, средният запас на ха е 69 м3, а общият среден годишен прираст на гората е 25 000 м3.

Обликът на гората в община Монтана се дава от насажденията с естествен произход заемащи 70% от общата залесена площ.

От иглолистните дървесни видове с най-голям дял е черният бор, който заема 10% от общата залесена площ и 12% от общия запас. Общо иглолистните заемат 690 ха или 5% от залесената площ.

От широколистните дървесни видове с най-голям дял е церът, заемащ 17% от общата залесена площ и 20% от общия запас, следван от благун – 12% от площта и 10% от запаса.

2.7. Защитени територии

Защитените територии са предмет на аналитичните проучвания, поради специфичните устройствени режими, които се прилагат по отношение на стопанисване (управление) и експлоатация. В община Монтана защитените територии са:

Защитена местност “Китката” прекатегоризирана в защитена местност със Заповед № РД-1079/21.08.2003 г.. на МОСВ с площ 1,8 ха, землище на с. Вирове(община Монтана) с цел опазване на уязвима вековна гора от летен дъб.

В землището на с. Смоляновци, община Монтана, са установени местообитания на лаврово бясно дърво, снежно кокиче, петров кръст, и др защитени видове от флората.

3. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ УСЛОВИЯ И ПРОБЛЕМИ

3.1. Демографско развитие

Методика на изследването. Демографската характеристика на община Монтана е изготвена, съгласно изискванията на нормативната уредба за разработване на ОУПО. Разделът включва анализ на състоянието и развитието на демографските процеси и структури, основни проблеми и тенденции.

Източници на информация: Национален статистически институт (НСИ), Териториално статистическо бюро (ТСБ) гр. Монтана, Дирекция «Бюро по труда» (ДБТ) гр. Монтана.

Демографският фактор е един от основните, ползвани както за анализи на социално-икономическото и инфраструктурното развитие на населените места и териториалните общности, така и за параметриране на устройствените решения в устройствените планове. С броя на населението (настоящо и прогнозно) се определят различните потребности на населението от жилища, социална и техническа инфраструктура, зелената система и др.

Основните демографски показатели, които се използват за анализ и оценка на демографските характеристики и за човешкия ресурс (оценяван като работна сила) са:

брой на населението; полова и възрастова структура; образователна структура и др.

За целите на устройственото планиране са се утвърдили и някои демографски показатели, които се използват за конкретни аналитични и прогнозни проучвания. Такива

са някои специфични възрастови групи от населението, за които се правят целеви проучвания. Това са контингентите от населението във възрастовите групи от 0-2 годишна възраст, от 3 до 6 годишна възраст, от 7 до 14 годишна възраст и от 15 до 18 годишна възраст. С броя на лицата от посочените възрастови контингенти се оценяват възможностите на образователната инфраструктура (детски заведения, училища) и се определят прогнозните потребности от такава инфраструктура.

За анализите и прогнозите на функционална система "Труд" (броя на работната сила, броя на заетите лица и др.) се използват специфични контингенти от населението и коефициенти като "брой на икономически активното население", "брой на заетите", "коефициент на икономическа активност", "коефициент на заетост", "коефициент на безработица" и др.

Посочените потребности на устройственото планиране от информация за демографското състояние и за демографската прогноза изискват да се осигури официална статистическа информация за населението на съответното населено място. Планово задание конкретно за община Монтана са използвани официални данни на НСИ – от Преброяване 2011 и текущата демографска статистика на НСИ.

3.1.1. Динамика на населението

Характерно за демографското развитие на страната е намалението на населението след 1990 г. което продължава и понастоящем. По данни от преброяването проведено на 1.02.2011 г. изчисленото постоянно население на България възлиза на 7 364 570 д. В сравнение с преброяването от 2001 г. населението е намаляло с 564 570 души, или с (-7.1 %). В основата на демографските загуби е отрицателният естествен прираст и миграциите. Тези негативни процеси засягат и населените места от община Монтана, където на 01.02.2011 г. г. изчисленото *налично население на общината* е 53 856 д. В периода между двете преброявания е намаляло населението във всичките 24 селища на общината в резултат на отрицателен естествен и механичен прираст с 7 566 д, или с 12.3 % (с около 1.2 % средногодишно).

По данни от текущата демографска статистика на НСИ населението на общината продължава да намалява и към 31.12. 2012 г. населението наброява 52 515 души, или за около 2 година намалява с 1 341д.(2.5 %)

1. Динамика на населението в община Монтана - брой

Година на преброяване	Общо население	Град Монтана	Села	% на градското население
31.12. 1934	41858	9045	32813	21.6
31.12. 1946	45913	11178	34735	24.3
01.12. 1956	48252	16278	32974	33.7
01.12. 1965	53952	27928	26024	51.8
02.12. 1975	61964	40085	21879	64.6
04.12. 1985	68827	51595	17232	75.0
04.03. 1992	67365	52476	14889	77.9
01.03. 2001	61422	49176	12246	80.1
01.02. 2011	53856	43781	10075	81.3
Текуща статистика				
31.12. 2011	53236	43375	9861	81.5
31.12. 2012	52515	42904	9611	81.7

Източник: НСИ

От представените данни се очертават два периода в динамиката на населението в общината:

- Период на нарастване по естествен път 1934 – 1985 г.

- Период на плавно намаляване на населението при запазени възпроизводствени структури след 1985 г.

За град Монтана се очертават три периода в динамиката на населението:

- Период на нарастване по естествен път – 1934-1955 г.;
- Период на нарастване (главно по механичен път) 1956-1992 г. Характерно за развитието на населението на града през този период е, че то е част от протичащите урбанизационни процеси в страната и преструктурирането на икономиката (в т.ч. индустриализацията), което доведе до концентрация на населението в областните и индустриални центрове (каквото беше град Монтана);
- Период на плавно намаляване на населението при запазени възпроизводствени структури след 1992 г.

Параметрите на възпроизводството на населението се определят от развитието на основните демографски процеси – *естествен и механичен прираст*. В община Монтана те са:

2. Естествено и механично движение на населението в община Монтана – в брой

Години	Родени	Умрели	Естеств ен прираст	Заселен и	Изселен и	Механиче н прираст	Общ прираст
2008	528	799	-271	869	1088	-219	-562
2009	557	802	-245	1258	1535	-277	-522
2010	476	812	-336	1134	1638	-504	-840
2011	482	775	-293	613	979	-366	-659
2012	436	844	-408	534	847	-313	-721

На 1000 души от населението – в промили (‰)

Години	Родени	Умрели	Естеств ен прираст	Заселе ни	Изселени	Механиче н прираст	Ср. год. населен ие
2008	9,3	14,1	-4,8	15,3	19,1	-3,9	56853
2009	9,9	14,2	-4,3	22,3	27,2	-4,9	56347
2010	8,6	14,6	-6,0	20,4	29,4	-9,1	55666
2011	9,0	14,5	-5,5	11,4	18,3	-6,8	53566
2012	8,2	16,0	-7,7	10,1	16,0	-5,9	52876

Източник: НСИ

Раждаемост.

В общината през 2008 г. са родени 528 (9.3 ‰), а през 2012 г. 436 деца (8.2 ‰). В област Монтана коефициентът на раждаемост през 2008 г. е (8.6 ‰), а през 2012 г. отново (8.6 ‰). Коефициентът на раждаемостта в страната през 2008 г. е (10.8 ‰) и 2012 г. (9.5 ‰), или по този показател общината има по-неблагоприятни позиции от средните за страната с 1.3 п. и за област Монтана с 0.4 п. за 2012 г.

Смъртността е със значително по-високи стойности от раждаемостта. През последната години в общината е налице тенденция за покачване на общата смъртност. През 2012 когато са умрели 844 д., а коефициента на общата смъртност е (16.0 ‰). През 2011 г. са умрели 775 д. (14.5 ‰), 2010 г. са умрели 812 д. (14.6 ‰). По отношение на смъртността през 2012 г. община Монтана е с по-неблагоприятни коефициенти от средните за страната (15.0 ‰), но по-благоприятни от област Монтана (21.4 ‰).

Естествен прираст

Естественият прираст⁴ в общината в периода 2008-2012 г. е отрицателен 2008 г. (-271 души), 2009 г. (-245 души), 2010 г. (-336 души), 2011 г. (-293 души) и 2012 г. (-408 души). Коефициентът на естественият прираст в общината през 2010 г. е (-6.0 ‰), 2011 г. е (-5.5 ‰) и 2012 г. е (-7.7 ‰).

⁴ Разликата между ражданията и умираанията

През 2012 г. в област Монтана естественият прираст е (- 12.8 ‰) и в страната (-5.5 ‰). Или по този показател общината е с по-благоприятни показатели от областта, но с по-неблагоприятни показатели от средните за страната.

Влошената характеристика на възпроизводствените процеси е трайно явление, което ще оказва въздействие върху социално – икономическото развитие на общината и трябва да се вземе под внимание при определяне на демографските прогнози за нуждите на ОУПО на община Монтана.

Механичен прираст

Данните за миграция (най-вече вътрешната) на населението за общината показват, че *изселените са повече от заселените, като механичният прираст⁵ е с отрицателен знак*. През периода 2008 – 2012 г. са се заселили 4 408 души, а са се изселили 6 087 души, или за 5 години имаме отрицателен механичен прираст (-1 679 души). Миграцията оказва силен негативен ефект върху възпроизводството на населението, тъй като чрез изселването на жени в родилна възраст се понижава равнището на потенциалната бъдеща раждаемост, не само за следващите 10-15 години, но и в по-дълъг период от време.

Съвкупното влияние на естественото възпроизводство и миграциите – външни и вътрешни, засега осигурява относителна демографска стабилност на общината, но факторният анализ предполага намаляването на населението и в бъдеще. Намаляването на броят е най-видимата страна на неблагоприятната ситуация в демографската сфера и следва да се отчита при изработването на ОУПО. Тенденцията е валидна и за останалите общини от област Монтана.

Аналитичните проучвания на демографското развитие на селищата от община Монтана, които ще бъдат разширени и допълнени в процеса на изработване на Общия устройствен план ще дадат да се очертаят по-добре тенденциите в развитието на населението и да служат като основа за разработване на демографската прогноза.

3.1.2. Полово-възрастова структура

Половата структура на населението на община Монтана не се различава съществено от тази за страната и за отделните региони. Броят на жените преобладава над този за мъжете, независимо, че броят на новородените момчета е по-висок от този на новородените момичета. Впоследствие под влияние на редица фактори като по-високата смъртност при мъжете, по-ниската средна продължителност на живота при мъжете, по-голямата склонност към емиграция при мъжете и др. се стига до нарушената полова структура на населението

Към 1.02.2011 г. в община Монтана жените са 27 230 (50.6 ‰), мъжете са 26 626 души (49.4 ‰), или на 1000 мъже се падат 1023 жени. Сходна е ситуацията и в общинския център град Монтана където жените са 22 188 (50.7 ‰), мъжете са 21 593 души (49.3 ‰), или на 1000 мъже се падат 1028 жени. Половата структура на общината и общинския център почти съвпада със съотношението за страната 51.3 ‰ : 48.7 ‰.

По отношение на възрастовата структура на населението в община Монтана се потвърждават неблагоприятните тенденции в демографското развитие, характерни за страната и областта като цяло. Налице е продължаващ процес на застаряване на населението, който се изразява в намаляване на абсолютния брой и относителния дял на населението под 15 години и увеличаване на броя и дела на населението на 65 и повече години.

⁵ От 2007 г. механичното движение на населението включва не само вътрешната, а и движението на лица към и от страната.

Възрастова структура на населението към 01.02.2011 г. (в %)

	0-14г.	15-64г.	65г. +
България	13,2	68,3	18,5
Северозападен район	12,9	63,9	23,2
област Монтана	12,8	63,7	23,5
община Монтана	12,9	69,6	17,5

Източник: НСИ

По основни възрастови групи в общината през 2011 г. преобладава населението в групата на 15-64 години 37 489 д., или 69.6 %. По населени места в общината най-голям е този дял в гр. Монтана 73.9 % и с.Благово 63.8 %, а най -малък в с. Клисурсица 32.8 % и с. Трифоново 39.3 %.

Делът на населението на възраст под 15 г. е с най-висок относителен дял в с. Габровница 20.4 % и с. Вирове 18.7 % , а най-нисък в селата Липен - 1.4 % и Трифоново - 2.8 %.

Неблагоприятен е факта, че възрастовата група над 65 години е 9 427 д., или 17.5 % и непрекъснато расте, като с най голям относителен дял са селата Клисурсица 63.5 % и Липен 63.7 %.

Основни възрастови структури на населението към 01.02.2011 г.

Населени места	бр.	бр.	бр.	бр.	%	%	%
	общо	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+
МОНТАНА	53856	6940	37489	9427	12,9	69,6	17,5
ГР.МОНТАНА	43781	5898	32334	5549	13,5	73,9	12,7
С.БЕЗДЕНИЦА	336	55	172	109	16,4	51,2	32,4
С.БЕЛОТИНЦИ	451	31	199	221	6,9	44,1	49,0
С.БЛАГОВО	550	44	351	155	8,0	63,8	28,2
С.ВИНИЩЕ	294	48	147	99	16,3	50,0	33,7
С.ВИРОВЕ	407	76	211	120	18,7	51,8	29,5
С.ВОЙНИЦИ	71	5	38	28	7,0	53,5	39,4
С.ГАБРОВНИЦА	1111	227	613	271	20,4	55,2	24,4
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	214	5	102	107	2,3	47,7	50,0
С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	475	42	229	204	8,8	48,2	42,9
С.ДОКТОР ЙОСИФОВО	707	103	378	226	14,6	53,5	32,0
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	216	12	100	104	5,6	46,3	48,1
С.ДОЛНА РИКСА	231	25	88	118	10,8	38,1	51,1
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	644	82	347	215	12,7	53,9	33,4
С.КЛИСУРИЦА	137	5	45	87	3,6	32,8	63,5
С.КРАПЧЕНЕ	335	13	164	158	3,9	49,0	47,2
С.ЛИПЕН	366	5	128	233	1,4	35,0	63,7
С.НИКОЛОВО	470	29	292	149	6,2	62,1	31,7
С.СЛАВОТИН	481	21	183	277	4,4	38,0	57,6
С.СМОЛЯНОВЦИ	1047	81	610	356	7,7	58,3	34,0
С.СТУБЕЛ	607	58	301	248	9,6	49,6	40,9
С.СТУДЕНО БУЧЕ	502	63	289	150	12,5	57,6	29,9
С.СУМЕР	278	8	111	159	2,9	39,9	57,2
С.ТРИФОНОВО	145	4	57	84	2,8	39,3	57,9

Източник НСИ, Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 г.

3.1.3. Етно-демографска характеристика на населението

Лицата, които са се възползвали от правото на доброволен отговор на въпроса за етническо самоопределение, са 95.9 % от населението към 01.02.2011 г.

Българската етническа група обхваща 47 464 лица, или 91.9 % от лицата, доброволно декларирали етническото си самоопределение, при 84.8 % средно за страната. Делът на българската етническа група в сравнение с данните за страната е по-голям с 7.1 п.п.

Ромският етнос е вторият по численост. Към 01.02.2011 г. наброява 3 764 души според самоопределянето на лицата, с относителен дял от 7.3 %, при средно 4.9 % за страната. Ромската общност е хетерогенна. Тя се състои от отделни групи, които се самоопределят по различен начин⁶ като българи, турци и роми и т.н. хората от малцинствените групи живеят в обособени квартали, които се характеризират с лоша инфраструктура, която на места липсва, наличие на незаконно строителство, бедност, ниска степен на образование, отпадане на децата от училище, ниска степен на здравно обслужване, висока безработица, липса на спортни мероприятия и съоръжения за тяхното провеждане. Наличие на лоши санитарно-хигиенни условия, създаващи предпоставки за разпространение на епидемиологични заболявания. Това се дължи на продължителното натрупване на различни фактори, които в крайна сметка са довели до влошаване на условията на живот и социална неравнопоставеност. Необходимо е да се отбележи, че броят на ромското население трудно се обхваща и следи по официален път с помощта на статистически данни поради непрекъснатото движение на това население, както и поради факта, че голяма част от тях се самоопределят като турци или българи при официалните преброявания. Ромите имат специфичен начин на живот, които се различава от начина на живот на другите етнически и социални групи в България. Процесите на урбанизация не водят до възприемане на универсален начин на живот и поведение в обществото от тяхна страна.

Ромското население е съсредоточено в гр. Монтана 7.3 % (3055 д.), с. Доктор Йосифово 38.9 % и с. Боровци 29.1 %.

5. Население по етническа принадлежност към 01.02. 2011 г.

Населени места	Брой лица, отговорили на доброволния въпрос за етническа принадлежност общо	Етническа група				Не се самоопределям
		Българска	Турска	Ромска	Друга	
МОНТАНА	51659	47464	34	3764	180	217
ГР.МОНТАНА	41699	38278	29	3055	166	171
С.БЕЗДЕНИЦА	336	334	-	..	..	-
С.БЕЛОТИНЦИ	450	448	-	..	..	-
С.БЛАГОВО	543	538	..	..	4	-
С.ВИНИЩЕ	290	270	..	18	..	-
С.ВИРОВЕ	398	281	-	116	..	..
С.ВОЙНИЦИ	71	57	-	14	-	-
С.ГАБРОВНИЦА	1111	1043	..	63	..	3
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	214	214	-	-	-	-
С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	468	453	-	6	-	9
С.ДОКТОР ЙОСИФОВО	692	405	-	269	-	18
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	216	216	-	-	-	-
С.ДОЛНА РИКСА	231	163	-	68	-	-
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	644	598	-	46	-	-

⁶ Причините за тази ситуация се дължат на явленията "етническа мимикрия" (т.е. лица с ромска идентичност публично декларираят друга, не-ромска идентичност).

С.КЛИСУРИЦА	136	136	-	-	-	-
С.КРАПЧЕНЕ	326	325	-	-	..	..
С.ЛИПЕН	357	356	-	-	..	..
С.НИКОЛОВО	463	461	-	..	-	..
С.СЛАВОТИН	480	465	..	6	..	4
С.СМОЛЯНОВЦИ	1029	1027	-	-	..	..
С.СТУБЕЛ	588	578	-	9	..	..
С.СТУДЕНО БУЧЕ	500	403	-	90	-	7
С.СУМЕР	275	273	-	..	-	..
С.ТРИФОНОВО	142	142	-	-	-	-

Източник: НСИ, Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 г.

Забележка: .. Данните са конфиденциални

3.1.4. Прогноза за демографското развитие на общината

Демографските прогнози представляват възпроизводството на дадено население в перспектива през определен период. Информационното им съдържание се състои от данни за очакваната обща численост на населението по пол и възраст в края на всяка от годините на прогнозния период. По своята същност те представляват едно предполагаемо развитие на населението което почива на определени хипотези за очаквана фертилност, тотален коефициент на плодовитост (показва средният брой деца, които би родила една жена през целия си детероден период), смъртност и миграционни движения през определения период. По принцип демографските прогнози са многовариантни – и за нуждите на ОУПО се разработват в три варианта:

I вариант (цели). Този вариант се определя като реалистичен и съобразен с нормативните изисквания на Европейския съюз за демографското и социално-икономическото развитие на страните членки.

II вариант (относително ускоряване). При този вариант се предполага, че демографското развитие ще протича при благоприятни социално-икономически промени в страната и в частност в селищата от общината.

III вариант (относително забавяне). При този вариант развитието на населението е прогнозирано при хипотези за неблагоприятни социално-икономически процеси в страната и в частност в селищата от общината.

Разработените прогнози имат конвергентен характер и отразяват общите тенденции в демографското развитие на страните в Европейския съюз. Тяхната реализация (ускорение или забавяне) в голяма степен зависи от формите за регулиране чрез осъществяваната демографска и социално-икономическа политика в страната, а също и от международните икономически условия, които в пълна степен ще важат и за населените места от община Монтана.

3.2. Заетост и безработица

3.2.1. Заетост

По последни данни (2010 г.), всички заети лица в обществения и частния сектор са 22 356 души, което е 26,1 % от цялото население. В обществения сектор работят 6321 души или 31,0 %, в частния сектор работят 16 035 души или 69,0 % .

Заетите лица са разпределени по трите сектора на националното стопанство както следва:

- Сектор „Аграрен“ (първичен) - 4.3%;
- Сектор „Индустрия“ (вторичен)- 45.2%;
- Сектор „Услуги“ (третичен) - 50.5%.

3.2.2. Безработица

Преструктурирането и развитието на икономиката е основен фактор, влияещ върху обхвата и структурата на безработицата.

Според данни на Агенцията по заетостта - безработицата в община се характеризира със следните показатели:

Безработни лица в община Монтана към 31.12.

	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Регистрирани безработни – бр.	2180	3079	2822
Равнище на безработица - %	6,95	9,82	10,16
Безработни до 29 г. вкл.	379	478	493
% безработни до 29 г.	17,38	15,52	17,47
Продължително безработни >1 г.	514	892	1030
% продължително безработни	23,58	28,97	36,50
Иконом. активни лица	31355	31355	27776

Източник: Агенция по заетостта

Коефициентът на безработица в общината остава един най-ниската в областта – 10,16 % към 31.12. 2011 г., при средно 9.67 % за страната и 17.39 % за област Монтана. Делът на безработните в община Монтана превишава показателя за страната, но е много по-нисък от средния за областта.

От таблицата се наблюдава тенденция на намаление на безработните лица в община Монтана. Регистрираните безработни лица през 2011 година наброяват 2 898 души. Техният брой намалява с 297 души спрямо 2010 г. Тревожно висок е делът на продължително безработните лица (регистрирани безработни повече от 1 година) 36.50. % през 2011 г. и тяхното нарастване спрямо 2010 г..

3.3. Икономическа база - отрасли

Общинската икономика е първа по значимост в областната икономика на област Монтана. Нейният профил се определя основно от промишлеността, концентрирана в общинския център. Основните предприятия са:

В град Монтана функционират над 35 предприятия, които развиват дейност в секторите дървопреработване, машиностроене, електротехника, хранително-вкусова промишленост, добивна, лека и тежка промишленост. Основните предприятия, формиращи икономическото развитие са:

- „Монбат“- водеща фирма в производството на акумулатори и стартерни батерии;
- „Берг–Монтана Фитинги“ - производител на фитинги и ВиК елементи;
- „Крос“ - специализирана в производство на велосипеди, които се изнасят основно за европейския пазар;
- „БКК 95“ – в производството на метални изделия;
- „Ирели“ – в производството на играчки от дърво;
- „Май“ – в производство на дамски облекла;
- „Тримона“ – в производство на обувки; „
- Ава Спорт“ – производство на пара- и делтапланери.
- „Монолит“ изнася каменни плочки от варовик и мрамор за облицовка и подова настилка по целия свят, включително Европа, САЩ, Канада и Далечния Изток.
- „Монт 7 холдинг“ е регионален оператор за кабелна телевизия, Internet и туризъм.

В сферата на услугите има общо 18 представителства на всички големи банки в България, чиито клонове са локализирани предимно в Централната градска част.

Основни проблеми от гледна точка на съвременното и бъдещото развитие на индустриалния сектор в общината и града са: разкъсването на производствените връзки от миналото; загубата на традиционни пазари; високият дял на производството на "ишлеме"; остарялото оборудване в някои предприятия, свързано с високи текущи разходи; несъответствие на квалификацията на местната работна сила с изискванията на пазара на труда.

Необходимо е модернизиране на производствената база, внедряване на нови технологии и иновации за по-голяма конкурентоспособност и по-добро качеството на произвежданите продукти.

Насоките за икономическото развитие на община Монтана в краткосрочен и средносрочен план, са свързани с изискванията за постигане на икономически растеж и висока конкурентоспособност – според Общинския план за развитие на община Монтана 2007 – 2013 г.

Основната стратегическа цел на развитие на община Монтана е:

Постигане на стабилен икономически растеж и подобряване на качеството на живот и възможностите за реализация в общността. Тя определя посоката на развитие и рамката на инвестиционни усилия от страна на общината. Благоприятното транспортно-географско положение на общината и в частност гр. Монтана и добрият транспортен достъп е едно от важните стратегически предимства на общината и характерна черта на нейната конкурентоспособност. Освен функциониращите първокласни шосейни и ж.п. трасета, Монтана очаква изграждането на планираните европейски транспортен коридор № 4, както и газопреносна инфраструктура.

Един от основните приоритети в плана за развитие на община Монтана през периода 2007-2013 г. е :

Приоритет 2: Развитие на икономиката на територията на община Монтана и увеличаване на нейната конкурентоспособност

Цел 2.1: Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика чрез привличане и задържане на инвестиции

Цел 2.2: Осигуряване на възможности за инвестиции и развитие на леката и машиностроителната промишленост, електроника, електротехника, транспортни и логистични дейности

Цел 2.3: Създаване на условия и стимулиране развитието на малкия и среден бизнес.

Цел 2.4: Развитие на селското стопанство като традиционен отрасъл и осигуряване на трайна заетост в селските райони на общината

Тази насока изисква провеждане на определена политика на преструктурирането на икономиката и гъвкава устройствена политика при използване на ресурсите и потенциалите на общината. Важни фактори за реализацията на стратегическите цели за постигане на икономически растеж и за повишаване на конкурентоспособността на общинската икономика са свързани с възможностите за използване на количествените параметри и на качествените характеристики на: - потенциалите на съществуващите и развитие на нови производства на основата на научни знания и приложни изследвания; - характера на технологиите и иновациите; - човешките ресурси (социална инфраструктура); - потенциалите на транспортната и техническа инфраструктура.

Оптималното пространствено и функционално развитие на вторичния сектор, изисква изграждане на комплексни и гъвкави урбанизирани структури в съответствие със съществуващите природни и антропогенни елементи и специфични социално-икономически условия на селищата от община Монтана. За постигането на целта на разработката, е необходимо да се решат следните **основни задачи:**

а) определяне на **функционалната структура и строителните граници** на територията на зоните за труд по структурни единици, с тяхните пространствени и технически параметри и отчитане **баланса между частните и обществените интереси** ограничителите и стимулаторите за териториално развитие (в това число и терените за бъдещо разширение);

б) оптимизиране структурата на **транспортно-комуникационната мрежа**;

в) организацията и локализиране на основните елементи на **общественото обслужване и техническата инфраструктура**, с изследване възможностите за пространственото им обединение в общи обекти;

г) диференциране и оптимизиране на **зелената система**;

д) създаване на условия за поддържане на **екологическото равновесие** и опазване на природната среда от неблагоприятни антропогенни въздействия;

е) предложения за устойчиво развитие и урбанистични политики, насочени към поетапна реализация на плана и превръщането му в **оперативен инструмент** за общинската администрация, насочен към по-ефективно управление на цялостната градската територия в съответствие с новите социално-икономически условия.

При анализа на устойчивото развитие на индустриалните (производствените) територии в гр. Монтана и селищата от общината следва да бъдат отчетени следните **основни фактори**:

- Приоритетите и икономически потенциали за регионално и устройствено развитие на град Монтана и селищата от общината;
- Отраслова структура, специализация; форми на собственост;
- Състояние и проблеми на малкия и среден бизнес
- Комуникационна и техническа инфраструктура
- Състояние и проблеми на сградния фонд в производствените локализации
- Екологични ограничители и историческо наследство.

3.3.1. Състояние и проблеми на малкия и средния бизнес

Малкият и среден бизнес и предприемаческата активност играят важна роля в процеса на ускоряване на приватизацията в преходния период на болезнени структурни промени, свързани с ликвидацията на губещите държавни предприятия на територията на гр. Монтана.

Данните отразяващи динамиката на развитието на икономиката дават основание за следните изводи относно ролята и мястото на малките, средни и големи предприятия:

Малките и средни предприятия (МСП), чиято роля непрекъснато нараства, са съсредоточени **предимно в сферата на услугите, и по-малко в производството**, където има значителни резерви. Въпреки, че в областните и общинските стратегии развитието им е изведено като стратегическа цел и приоритетно направление, не са решени редица икономически, финансови и не на последно място **устройствени проблеми за развитие и локализации на МСП на територията на град Монтана**.

Размерът на осъществените преки инвестиции за МСП в абсолютни размери е недостатъчен. Използват се съществуващи материалните дълготрайни активи (сгради и съоръжения), голяма част от които са неподходящи за реструктуриране и са морално остарели. Общата оценка за ниското ниво на техниката и технологията в областта и общината не се различава съществено от националното ниво.

При реализирането на програмни цели за икономическо и устройствено развитие на гр. Монтана и съставните селища от общината, на базата на концепцията за ОУПО трябва да се предвиди активизирането на ключовите иновации в техниката и технологията като стратегически фактори и критерии за конкурентноспособност на икономиката като цяло, с регионално стимулиране на инвестициите в наука и технологии, и финансово подпомагане **изграждането и развитието на бизнес и технологичните паркове**.

Като се отчита интереса на населението и възможностите на потенциала, могат да се определят следните **приоритети за развитието на малките и средни предприятия**:

- електротехника – производство на акумулатори и батерии;
- производство на велосипеди;
- производство на фитинги и В и К елементи
- **високотехнологични и иновативни предприятия** в машиностроителната промишленост .

В подкрепа на малките и средни предприятия за повишаване на тяхната конкурентноспособност и експортна ориентация, следва да се извърши следното:

- Разширяване на мрежата на бизнесцентровете, бизнесинкубаторите и други организации, подпомагащи бизнеса; за тази цел в плана да са дадени съответните проекто- предложения за **нови локализации на високотехнологичните паркове и бизнесинкубатори**; Насърчаване развитието на интелектуални и високотехнологични производства;
- Повишаване капацитета на местно ниво за проучване на състоянието, проблемите, и **конкретните инвестиционните намерения** на производствените предприятия и оценка на техния потенциал, потребности, конкурентни предимства; Развитие на жизнеспособни и високо-адаптивни малки и средни предприятия чрез съхраняване на жизнени традиционни промишлени отрасли и развитие на алтернативни производства;
- Кооперация със **на свързани производства и услуги** и създаване на перспективни регионални **клъстери (мрежи)**.
- Създаване на необходимите пространствени предпоставки чрез осигуряване на **нови устроени производствени терени** и реструктурирането на инфраструктурата.
- **пространствено подсигуряване на съществуващия бизнес парк на изхода за Лом с терени в северна посока.**

4. ОБИТАВАНЕ, ЖИЛИЩЕН ПРОФИЛ НА СЕЛИЩАТА ОТ ОБЩИНАТА

4.1. Общи параметри на жилищния фонд

По данни от последното преброяване (2011 г.), населението на община Монтана (53856 човека) разполага с 29043 жилища с 2097 хил.м2 полезна и 1518 хил.м2 жилищна площ. На база всички жилища, потреблението е над средните европейски стандарти⁷ – 552 жилища на 1000 обитатели, около 29 м2 жилищна площ на човек и 1,8 обитатели на жилище.

Жилища - брой	29043
Полезна площ - хил. м 2	2097
В т. ч. жилищна	1518
Жилищна площ на човек – м2	28,9
Жилища на 1000 души от населението	552
Среден брой лица на едно жилище	1,8
Необитавани жилища	8658
Дял необитавани жилища	29,8%

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

Отчитайки големия дял необитавани жилища (близо 30%), реалното потребление е значително под приетия стандарт. Пресмятайки този показател само на база обитавани

⁷ 420 обитавани жилища на 1000 човека

жилища, стойността пада от 552 на само 388 жилища на 1000 обитатели. Значително се редуцират и другите параметри на жилищния стандарт:

Жилища - брой	20385
Полезна площ - хил. м ²	1567
В т. ч. жилищна	1141
Жилищна площ на човек – м ²	21,7
Жилища на 1000 души от населението	388
Среден брой лица на едно жилище	2,6
Необитавани жилища	8658
Дял необитавани жилища	29,8%

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

Трайните негативни тенденции в демографското развитие на общината (над 12% спад за последните 10 години), формират и тенденция към увеличаване на дела на необитаваните жилища. В селата той варира от около 33% (за с.Долно Белотинци) до близо 70% (за с. Долна Вереница). Проявяват се изразителни признаци на обезлюдяване в селата. Дори и в общинския център гр.Монтана, всяко пето жилище е без постоянни обитатели.

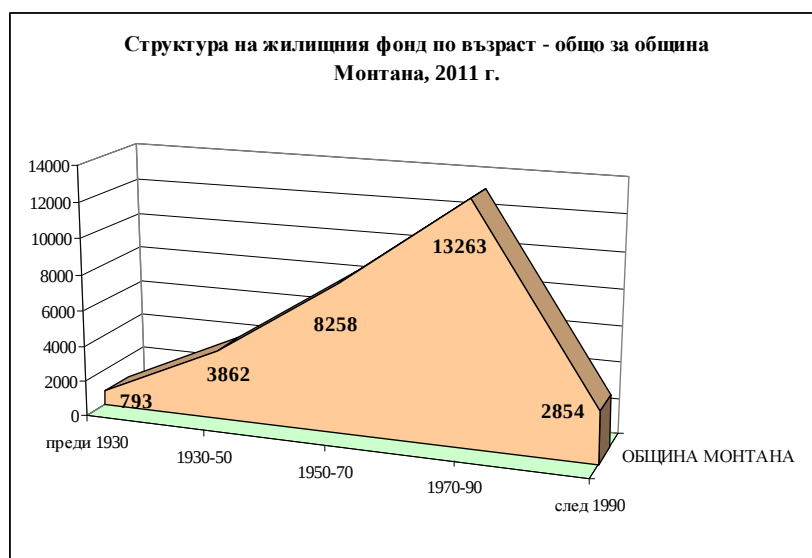
	ОБЩО	ОБИТАВАНИ	НЕОБИТ.	ДЯЛ НЕОБИТ.
ОБЩИНА МОНТАНА	29043	20385	8658	29,8%
ГР.МОНТАНА	20068	15720	4348	21,7%
С.БЕЗДЕНИЦА	249	143	106	42,6%
С.БЕЛОТИНЦИ	480	229	251	52,3%
С.БЛАГОВО	397	238	159	40,1%
С.ВИНИЩЕ	272	120	152	55,9%
С.ВИРОВЕ	271	155	116	42,8%
С.ВОЙНИЦИ	78	40	38	48,7%
С.ГАБРОВНИЦА	709	420	289	40,8%
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	287	96	191	66,6%
С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	500	236	264	52,8%
С.ДОКТОР ЙОСИФОВО	578	302	276	47,8%
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	394	120	274	69,5%
С.ДОЛНА РИКСА	241	112	129	53,5%
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	383	255	128	33,4%
С.КЛИСУРИЦА	193	83	110	57,0%
С.КРАПЧЕНЕ	322	178	144	44,7%
С.ЛИПЕН	390	211	179	45,9%
С.НИКОЛОВО	371	208	163	43,9%
С.СЛАВОТИН	557	277	280	50,3%
С.СМОЛЯНОВЦИ	799	503	296	37,0%
С.СТУБЕЛ	646	287	359	55,6%
С.СТУДЕНО БУЧЕ	343	201	142	41,4%

С.СУМЕР	356	162	194	54,5%
С.ТРИФОНОВО	159	89	70	44,0%

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

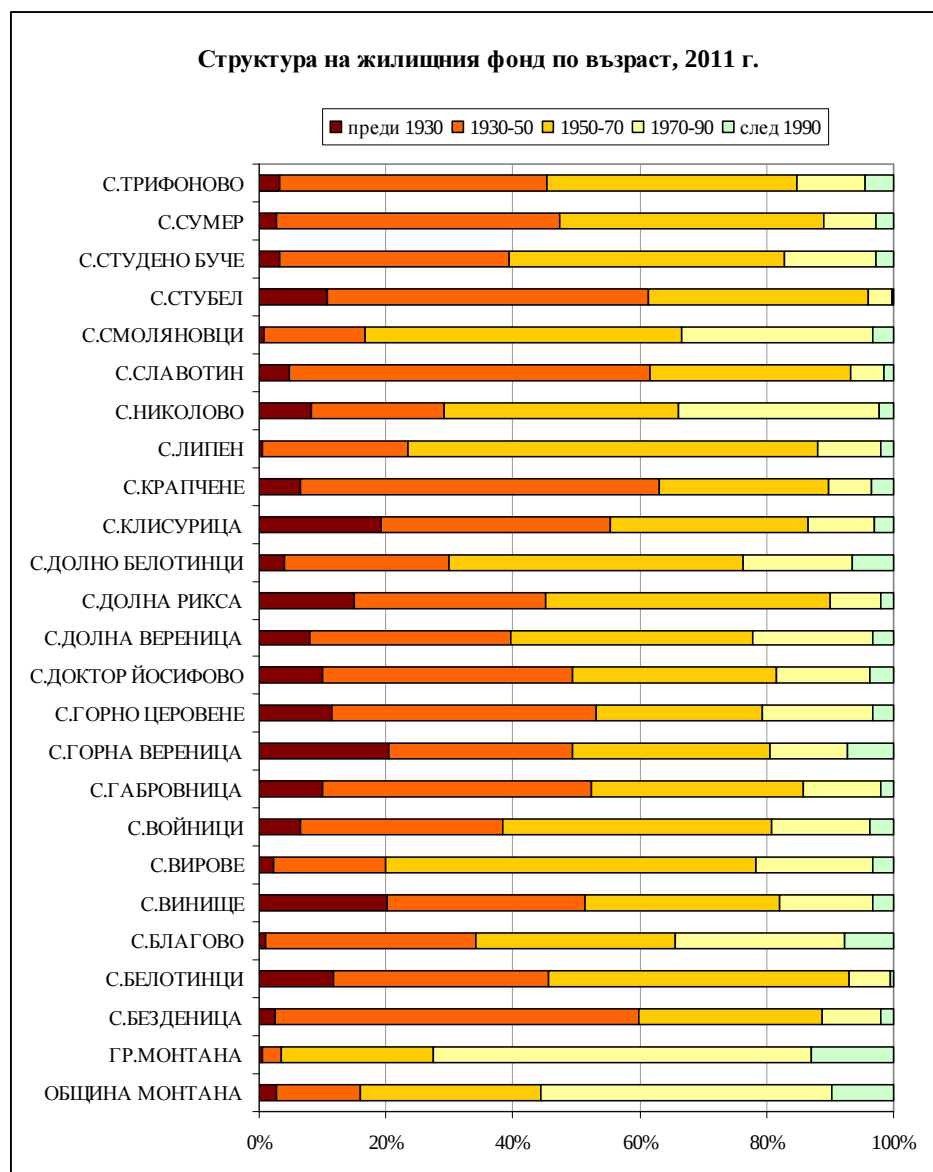
4.2. Възраст на фонда

Преобладаващият дял на наследения жилищен фонд е създаден в периода 1970 – 1990 г. (45,7%). Най-активно строителство през този период е имало в гр.Монтана – от тогава са близо 60% от сегашните жилища. Предходните 2 десетилетия (1950-1970) са добавили втория по големина дял – 28%, но предимно от масивни къщи в селата. Фондът отпреди 1950 г. (с възраст над 62 години), има дял от 16%. Възпроизводството на жилищата след началото на прехода е било над четири пъти по-малко в сравнение с предходния период. След 1990 г., към фонда са добавени само около 10%.

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

Проследена по селища, възрастовата структура на фонда разкрива факта, че освен гр. Монтана (с 13% новопостроен фонд), има и няколко села с относително висока строителна активност след 1990 г. Това са с.Благоево (7,8% -), с. Горна Вереница (7,3%) и с.Долно Белотинци – 6,5%.

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

Обобщената оценка за възрастта на жилищния фонд е:

- Град Монтана е сравнително млад – със средна възраст на фонда под 40 г.;
- Селата в община Монтана са с относително стар, респективно, амортизиран фонд.

4.3. Структура на жилищния фонд по конструкция и етажност

По вида на *конструкцията*, жилищният фонд е представен в четири обобщени категории – панели, стоманобетон, масивни (носещи тухлени стени и стоманобетонни плочи или

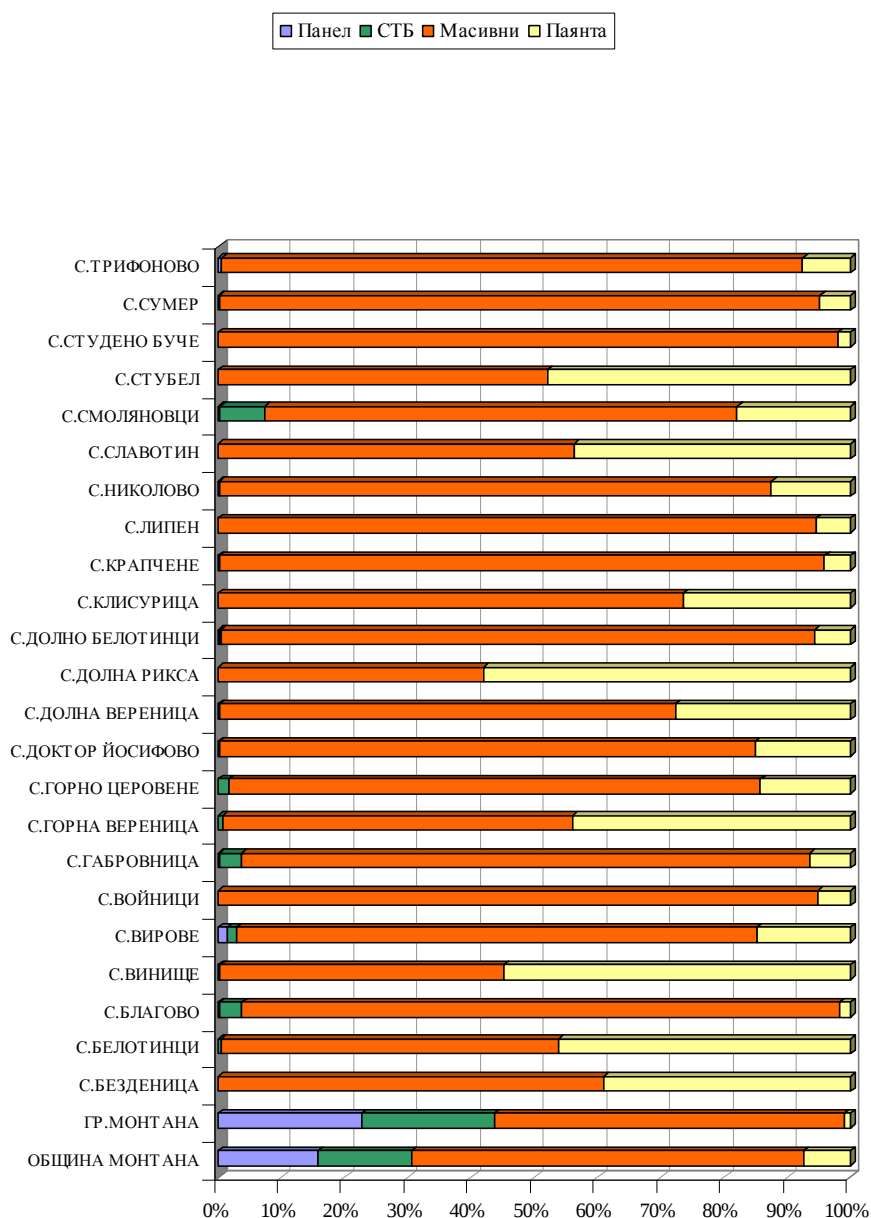
гредоред), паянтови. Панелните жилища са около 15% (4563 бр.), разположени почни изцяло в общинския център и отделни «разсейки» в няколко села. Стоманобетонните също са с относително малък дял – около 15% и също са предимно в града. Категорията «масивни» има дял от близо 62%. Най-малък е дялът на паянтовите жилища – 7,5%, разположени предимно в селата, където достигат 58% (с.Долна Рикса). Отчитайки и възрастта на фонда, може да се направи обобщена оценка, че жилищният фонд в селата е силно амортизиран. Над 15% е за снос, а други 75% - за обновяване (включително енергийно саниране).

	Панел	СТБ	Масивни	Паянта
ОБЩИНА МОНТАНА	15,8%	14,9%	61,9%	7,5%
ГР.МОНТАНА	22,7%	21,0%	55,4%	0,9%
С.БЕЗДЕНИЦА	0,0%	0,0%	61,0%	39,0%
С.БЕЛОТИНЦИ	0,0%	0,4%	53,4%	46,1%
С.БЛАГОВО	0,3%	3,5%	94,5%	1,8%
С.ВИНИЩЕ	0,0%	0,4%	44,9%	54,8%
С.ВИРОВЕ	1,5%	1,5%	82,3%	14,8%
С.ВОЙНИЦИ	0,0%	0,0%	94,9%	5,1%
С.ГАБРОВНИЦА	0,1%	3,5%	90,0%	6,3%
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	0,0%	0,7%	55,4%	43,9%
С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	0,0%	1,8%	84,0%	14,2%
С.ДОКТОР ЙОСИФОВО	0,0%	0,2%	84,8%	15,1%
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	0,0%	0,3%	72,1%	27,7%
С.ДОЛНА РИКСА	0,0%	0,0%	41,9%	58,1%
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	0,3%	0,3%	93,7%	5,7%
С.КЛИСУРИЦА	0,0%	0,0%	73,6%	26,4%
С.КРАПЧЕНЕ	0,0%	0,3%	95,7%	4,0%
С.ЛИПЕН	0,0%	0,0%	94,6%	5,4%
С.НИКОЛОВО	0,3%	0,0%	87,3%	12,5%
С.СЛАВОТИН	0,0%	0,0%	56,3%	43,7%
С.СМОЛЯНОВЦИ	0,4%	7,0%	74,7%	17,9%
С.СТУБЕЛ	0,0%	0,0%	52,0%	48,0%
С.СТУДЕНО БУЧЕ	0,0%	0,0%	98,0%	2,0%
С.СУМЕР	0,3%	0,0%	94,9%	4,8%
С.ТРИФОНОВО	0,6%	0,0%	91,8%	7,5%

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

Визуализацията на структурата на фонда по конструкция е представена на долната графика:

Структура на фонда по конструкция, 2011 г.

Източник: НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

По отношение на *етажността*, почти 100% от фонда в селата е в нискоетажни сгради. Средната и високата етажност са част от фонда само на гр.Монтана.

4.4. Благоустроеност на жилищата

Всички жилища в общината са електроснабдени. Но статистиката отчита само 53,4% обитавани жилища (15502 бр.), свързани с обществена канализация. От тях, 15248 са в гр. Монтана. Градът има само 146 обитавани жилища, които още не са свързани с

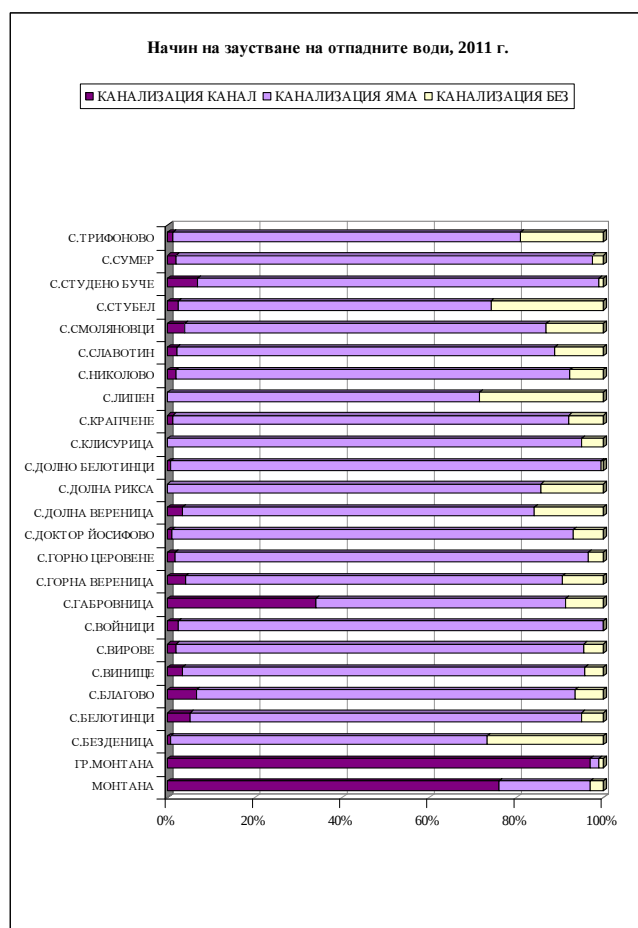
канализационната система. Масовото решение в селата е на попивна яма или директно заустване в повърхностни течения. Това е една от основните причини за лошо състояние на повърхностните води в някои от водосборите на общината.

Висока степен на недоизграденост има и във водоснабдителните системи. Само 80,8% от жилищата са водоснабдени. Други 11,5% имат достъп до питейна вода от външен водопровод, а около 8% са без водоснабдяване. В допълнение, над 40% са загубите при пренос на водата поради амортизирани мрежи. Детайлната картина на водоснабдяването и канализацията по селища е представена в долната таблица:

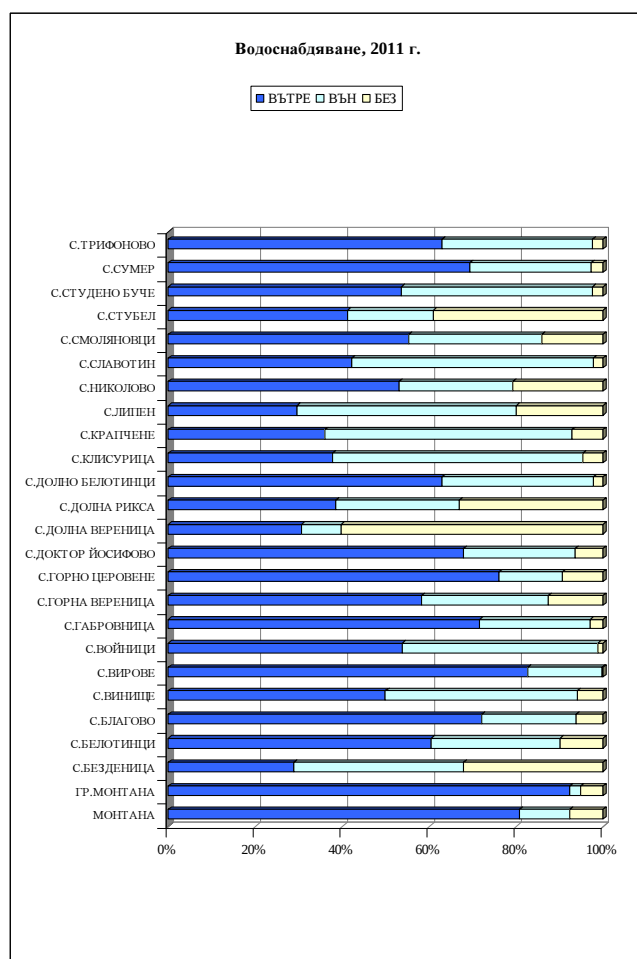
	КАНАЛИЗАЦИЯ			ВОДОСНАБДЯВАНЕ		
	КАНАЛ	ЯМА	БЕЗ	ВЪТРЕ	ВЪН	БЕЗ
МОНТАНА	15502	4263	620	23453	3335	2255
ГР.МОНТАНА	15248	326	146	18525	514	1029
С.БЕЗДЕНИЦА	1	104	38	72	97	80
С.БЕЛОТИНЦИ	12	206	11	290	142	48
С.БЛАГОВО	16	207	15	286	86	25
С.ВИНИЩЕ	4	111	5	136	120	16
С.ВИРОВЕ	3	145	7	224	46	1
С.ВОЙНИЦИ	1	39	0	42	35	1
С.ГАБРОВНИЦА	143	241	36	507	181	21
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	4	83	9	167	84	36
С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	4	224	8	380	73	47
С.ДОКТОР ЙОСИФОВО	3	278	21	393	147	38
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	4	97	19	121	36	237
С.ДОЛНА РИКСА	0	96	16	93	68	80
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	2	252	1	241	133	9
С.КЛИСУРИЦА	0	79	4	73	111	9
С.КРАПЧЕНЕ	2	162	14	116	183	23
С.ЛИПЕН	0	151	60	116	196	78
С.НИКОЛОВО	4	188	16	197	97	77
С.СЛАВОТИН	6	240	31	235	309	13
С.СМОЛЯНОВЦИ	20	417	66	441	246	112
С.СТУБЕЛ	7	206	74	267	127	252
С.СТУДЕНО БУЧЕ	14	185	2	184	150	9
С.СУМЕР	3	155	4	247	99	10
С.ТРИФОНОВО	1	71	17	100	55	4

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

Долните графики са визуализации на ВиК системите в селищата на общината:

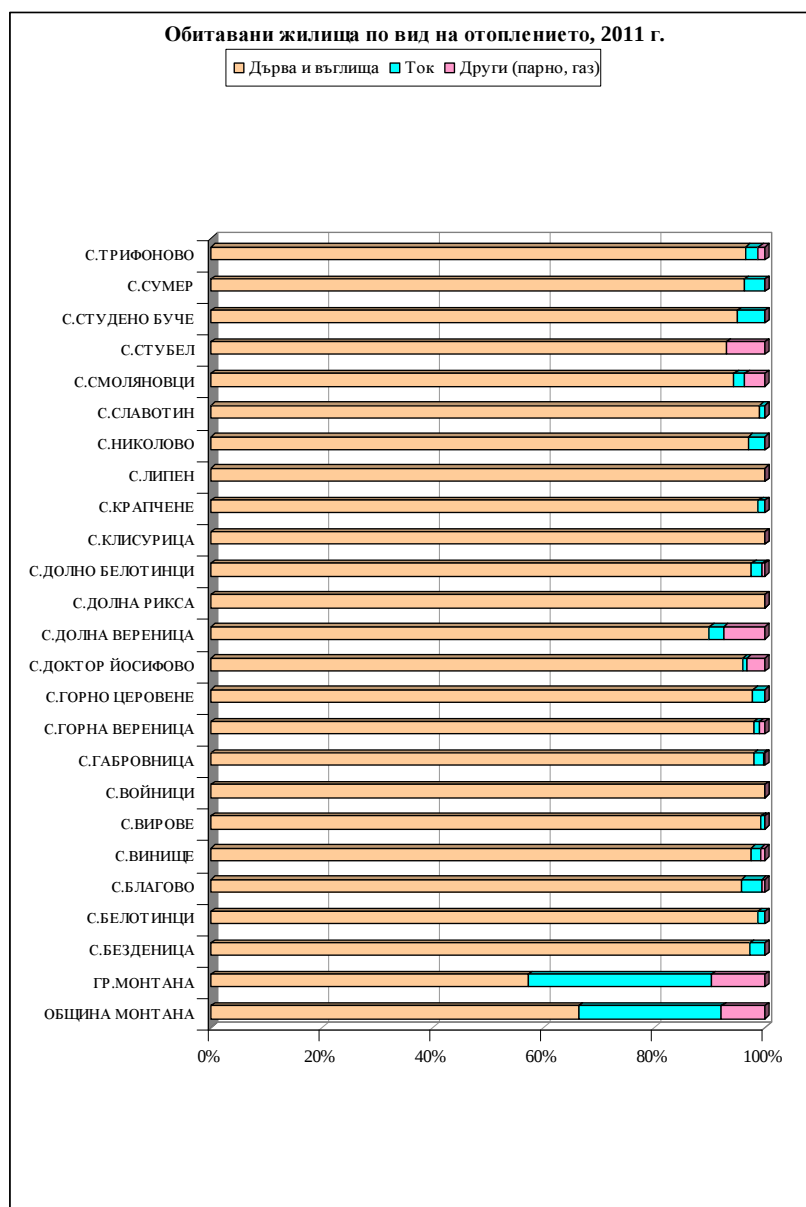

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

Обобщената оценка на ВиК сектора е, че той е със сериозни дефицити както във физическата си изграденост, така и в качеството на услугите. Този факт има негативни последици в най-малко две посоки – жизнен стандарт и екология.

Важен елемент на благоустрояването е и *отоплението*. Близко 66% от жилищата се отопляват с твърди горива (в селата, този дял достига 97%). Други 26% са на електричество. Останалите около 8% са на газ, локални парни инсталации и дори няколко с термopомпи. Прекомерното използване на твърди горива за отопление на жилищата е един от основните източници на замърсяване на въздуха, особено при неблагоприятни климатични условия.

Източник: НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

Друг важен фактор на жилищния стандарт е енергийната ефективност на жилищата. Към 2011 г., само 2717 жилища (9,4%) са с топлоизолация, осигуряваща нормативната топлопроводимост, респективно, енергийна ефективност. Значително повече са жилищата с енергоспестяваща дограма – 6258 (около 22%). Основен принос за тази картина има общинския център гр. Монтана. Мерките за енергийна ефективност в селата обхващат символичен дял от жилищата (около 1-2%).

	Жилища	С изолация	С дограма
МОНТАНА	29043	2717	6258
ГР.МОНТАНА	20068	2624	6036
С.БЕЗДЕНИЦА	249	0	2
С.БЕЛОТИНЦИ	480	1	11
С.БЛАГОВО	397	12	23
С.ВИНИЩЕ	272	0	3
С.ВИРОВЕ	271	1	3

С.ВОЙНИЦИ	78	1	3
С.ГАБРОВНИЦА	709	2	17
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	287	7	9
С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	500	9	13
С.ДОКТОР ЙОСИФОВО	578	5	9
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	394	4	6
С.ДОЛНА РИКСА	241	0	1
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	383	13	11
С.КЛИСУРИЦА	193	4	7
С.КРАПЧЕНЕ	322	3	6
С.ЛИПЕН	390	1	5
С.НИКОЛОВО	371	5	24
С.СЛАВОТИН	557	4	10
С.СМОЛЯНОВЦИ	799	6	14
С.СТУБЕЛ	646	1	5
С.СТУДЕНО БУЧЕ	343	7	25
С.СУМЕР	356	3	10
С.ТРИФОНОВО	159	4	5

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

4.5. Собственост

Традиционната за България силно преобладаваща частна собственост на жилищата е присъща и на Монтана и то в още по-изявен вид. Малко над 99% са частните жилища, при само 0,8% обществени (на общината и на държавата). Това са само 159 жилища, от които 151 са в града, а останалите, пръснати по по-големите села като резервен общински фонд. На фона на растяща бедност, безработица и несигурна заетост, символичният обем на социални жилища е в противоречие с потребностите от обществено подпомогнат подслон. Независимо от огромния брой необитавани жилища (на които не може да се разчита за социални нужди), общината следва да планира изграждането на нови социални жилища за маргиналните си групи.

Долната таблица показва разпределението на жилищата по форма на собственост и по селища:

	Обществени	Частни
ОБЩИНА МОНТАНА	159	20226
ГР.МОНТАНА	151	15569
С.БЕЗДЕНИЦА	0	143
С.БЕЛОТИНЦИ	2	227
С.БЛАГОВО	0	238
С.ВИНИЩЕ	0	120
С.ВИРОВЕ	0	155
С.ВОЙНИЦИ	0	40
С.ГАБРОВНИЦА	0	420
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	1	95

С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	0	236
С.ДОКТОР ЙОСИФОВО	0	302
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	0	120
С.ДОЛНА РИКСА	0	112
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	4	251
С.КЛИСУРИЦА	0	83
С.КРАПЧЕНЕ	0	178
С.ЛИПЕН	0	211
С.НИКОЛОВО	0	208
С.СЛАВОТИН	0	277
С.СМОЛЯНОВЦИ	1	502
С.СТУБЕЛ	0	287
С.СТУДЕНО БУЧЕ	0	201
С.СУМЕР	0	162
С.ТРИФОНОВО	0	89

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

4.6. Площни характеристики и жилищна осигуреност

Жилищният фонд от общо 20385 жилища има 1567 хил.м2 полезна и 1141 хил. м2 жилищна площ. Това осигурява един добър статистически стандарт на жилищно потребление – средно по 552 жилища на 1000 човека и близо 29 м2 на човек жилищна площ. В някои от селата тези стойности са много по-високи, но това не е благодарение на реален висок жизнен стандарт, а поради обезлюдяване и много необитавани жилища. Реалното жилищно потребление, изчислено само на база «обитавани жилища», е много по-ниско:

	жил./1000	жил.пл./ч	обит./жил.
ОБЩИНА МОНТАНА	379	21,2	2,6
ГР.МОНТАНА	359	20,7	2,8
С.БЕЗДЕНИЦА	426	19,7	2,3
С.БЕЛОТИНЦИ	508	28,8	2,0
С.БЛАГОВО	433	24,5	2,3
С.ВИНИЩЕ	408	22,4	2,5
С.ВИРОВЕ	381	17,1	2,6
С.ВОЙНИЦИ	563	27,7	1,8
С.ГАБРОВНИЦА	378	17,3	2,6
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	449	21,9	2,2
С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	497	21,1	2,0
С.ДОКТОР ЙОСИФОВО	427	20,8	2,3
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	556	24,3	1,8
С.ДОЛНА РИКСА	485	28,8	2,1
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	396	20,6	2,5
С.КЛИСУРИЦА	606	38,3	1,7
С.КРАПЧЕНЕ	531	23,4	1,9
С.ЛИПЕН	577	35,9	1,7
С.НИКОЛОВО	443	25,0	2,3
С.СЛАВОТИН	576	29,3	1,7
С.СМОЛЯНОВЦИ	480	24,7	2,1
С.СТУБЕЛ	473	24,0	2,1
С.СТУДЕНО БУЧЕ	400	18,2	2,5
С.СУМЕР	583	27,2	1,7
С.ТРИФОНОВО	614	21,2	1,6

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

Основният извод от площните характеристики и статистическото потребление на жилища е благоприятен – Монтана има достатъчно жилищен фонд и площи, които могат да осигурят добри количествени характеристики на жилищен стандарт. Но вглеждането в реалното потребление разкрива голяма неравномерност и наличие на значителен брой пренаселени жилища. Обитателите на около 2000 жилища живеят по двама и повече от двама в стая, което означава, че ползват поне два пъти по-малко жилищна площ от средно-статистическото потребление. Близко 500 от тези жилища се обитават от по трима и повече човека на стая. Тези обитатели формират групата на крайно-нуждаещи се от социални жилища или помощ за подобряване на жилищните си условия.

	Общо	1 стая	2 стаи	3 стаи	4 стаи	5 стаи	6 +
ОБЩИНА МОНТАНА	20385	1403	6966	6811	3639	905	661
Собственици	17389	1047	5774	5961	3244	779	584
Едно лице	4303	399	1453	1423	746	163	119
Две лица	5595	319	1874	1920	1081	235	166
Три лица	3772	176	1340	1306	678	154	118
Четири лица	2271	88	735	788	447	127	86
Пет лица	886	32	247	307	200	58	42
Шест лица	347	20	77	125	61	29	35
Седем лица	104	8	23	41	14	8	10
Осем лица	46	3	13	17	4	4	5
Девет лица	32	2	7	13	8	1	1
Десет и повече лица	33	-	5	21	5	-	2

Източник:НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

Община Монтана разпознава проблема, но не разполага с цялостна информация за хората с остър жилищен проблем. Идентифицирана е и нуждата от нови социални жилища, но в момента няма работещ механизъм за създаването им. В новата оперативна програма «Региони в растеж» има финансируема мярка за тази цел. Възможността следва да намери и подходящо устройствено решение в бъдещия ОУПО на Монтана

5. ОБЩЕСТВЕНО ОБСЛУЖВАНЕ

5.1. Обществено регулиран сектор: образование, здравеопазване, култура, социални дейности, спорт, административно обслужване;

Законодателството в социалната сфера регламентира публично регулираните подсистеми на общественото обслужване в перспектива като задължителни (подсистемите образование, здравеопазване и частично култура и спорт) и направлявани, но свободни по отношение на бъдещото им развитие.

5.1.1. Задачите на проекта за Общ устройствен план на общината по отношение на развитието на регулирания сектор на публичните услуги могат да се определят в няколко направления:

- Анализ на спектъра на осигурените от общината и държавата публични видове услуги за населението на общината и прогнозните изисквания за тяхното развитие;
- Адекватно на съществуващата и прогнозната социално-демографска ситуация планиране на капацитета на публичните услуги, включително тяхното териториално-пространствено разположение в селищната мрежа, както и избора на осигуряване на достъп и достигане до целевите групи на обслужваното население.
- Анализ на наличната материална база за публичните услуги както по пространствено/териториално разположение в селищната мрежа така и по състоянието на наличния сграден фонд;

- Разкриване и оценка на възможностите за използване на наличен, но нефункциониращ общински/държавен сграден фонд;
- Оценка на възможностите за достъп до публични услуги на всички групи на населението, включително на рисковите групи;
- Оценка на възможностите за публично-частно партньорство за допълване на предоставяните на публични услуги;

5.1.2. Данни за съществуващата мрежа от заведения за публични услуги на територията на община Монтана

ЗДРАВНИ ЗАВЕДЕНИЯ И УСЛУГИ

Здравното обслужване на населението в община Монтана се осигурява от доболнична, болнична, специализирана, спешна и стоматологична помощ.

В Община Монтана има 261 лекари. Част от тях работят в трите медицински центъра, намиращи се на нейната територия:

Първи диагностично-консултативен център Монтана- 34 лекари

Медицински център Деница - 12 лекари

Медицински център Полимед - 5 лекари

Има и 3 медико-диагностични лаборатории, които извършват всички възможни лабораторни изследвания.

Районен Център по здравеопазване,

Районна Здравно-осигурителна каса.

ЛЕЧЕБНИ ЗАВЕДЕНИЯ

- „Общински медицински център – Монтана“ ЕООД
- „Център по дентална медицина“ ЕООД
- „Самостоятелна медико-техническа лаборатория №1“ ЕООД
- Многопрофилна болница за активно лечение „Д-р Ст. Илиев“ АД

На територията на общината няма населени места без медицинско обслужване, независимо от факта, че определени села се посещават от личния лекар веднъж седмично.

СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

Дом за възрастни с физически увреждания С. Горна Вереница, ул. „Главна“ № 67

Преходно жилище С. Горна Вереница, ул. „Главна“ № 67

Дневен център за деца и младежи с умствени увреждания Монтана, ул. „Ал. Батенберг“ 38

Домашен социален патронаж Монтана, ул. „Ал. Батенберг“ № 38

Дневен център за стари хора Монтана, ул. „Иван Вазов“ 4

Център за временно настаняване Монтана, ул. „Иван Вазов“ 4

Комплекс за социални услуги Монтана, ул. „Извора“ №30

ОБРАЗОВАНИЕ И ДЕТСКИ ЗАВЕДЕНИЯ

Начално, основно, средно, висше, частно

Брой	Име			персонал - общо	педагогически персонал
1	Монтана	МОНТАНА	ОУ - КОШАРНИК	12	8
2	Монтана	МОНТАНА	П М Г	63	51
3	Монтана	МОНТАНА	ГПЧЕ " Петър Богдан"	79,5	59,5
4	Монтана	МОНТАНА	ПЪРВО ОУ	41,5	31,5
5	Монтана	МОНТАНА	Второ СОУ	69	53,5
6	Монтана	МОНТАНА	III ОУ - Монтана	60	48
7	Монтана	МОНТАНА	IV ОУ " ИВАН ВАЗОВ"	54,5	42
8	Монтана	МОНТАНА	Пето СОУ	57	44

9	Монтана	МОНТАНА	VI - то ОУ гр. МОНТАНА	47,5	36,5
10	Монтана	МОНТАНА	VII - мо СОУ МОНТАНА	63,5	49,5
11	Монтана	МОНТАНА	ОСМО СОУ	60,5	46
12	Монтана	МОНТАНА	IX СОУ " Иван Пейчев"	51,5	41
13	Монтана	с.Смоляновци	ОУ" Васил Левски"	17	12
14	Монтана	с.Габровница	ОУ " Св.св.Кирил и Методий	18	13,5
15	Монтана	с. Д-р Йосифово	ОУ " Христо Ботев"	11	9
16	Монтана	с. Стубел	ОУ 'Хр. Ботев'	8	6,5
17	Монтана	с. Студено буче	ОУ " Св. Кирил и Методи"	13	10,5
18	Монтана	МОНТАНА	ТМТТ	82	56
19	Монтана	МОНТАНА	ТИ	71	52
20	Монтана	МОНТАНА	Техникум по строителство	55	37
21	Монтана	МОНТАНА	ТЛП	43,5	29,5
41	Монтана	МОНТАНА	ТЕТ" Христо Ботев"	63	43
22	Монтана	МОНТАНА	ОДК	16	14
23	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ 1	17	9,5
24	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ N 2 " НЕЗАБРАВКА "	17	9
25	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ N 3 " БУРАТИНО "	19	11,5
26	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ 4	21,5	11,5
27	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ 5	26	14
28	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ 6 " Слънце"	29,5	15,5
29	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ N 7 " ПРИКАЗЕН СВЯТ "	26	13,5
30	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ N 8 " ПРОЛЕТ "	8	4,5
31	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ 9 " ЗОРА "	18	9,5
32	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ 10	19	11,5
33	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ 11	21,5	11,5
34	Монтана	МОНТАНА	ЦДГ 12 " ЗДАРВЕЦ "	24,5	13,5
35	Монтана	с. Благово	ЦДГ	3	2
36	Монтана	с.Д-р Йосифово	ЦДГ	4	3
37	Монтана	с. Белотинци	ЦДГ " Синчец"	3	2
38	Монтана	с. Д.Велотинци	ЦДГ	3	2
39	Монтана	с. Смоляновци	ЦДГ " Здравец"	3,5	2
40	Монтана	с. Стубел	ЦДГ " Вълшебство"	3	2

КУЛТУРА

Драматичен театър „Драгомир Асенов“ Монтана 3400, площад “Жеравица” №1
 Регионална библиотека „Гео Милев“ Монтана 3400, пл. “Жеравица” №1
 Радиоцентър “Канал М” Монтана 3400, ул. “Любен Каравелов” №1
 Общински Младежки Дом, Монтана 3400, ул. “Трети март” №98
 Регионален исторически музей, Монтана 3400, ул. „Цар Борис III” №2
 Общински куклен театър “Патилан”, Монтана 3400, ул. “Иван Вазов” №22

ЧИТАЛИЩА В ОБЩИНА МОНТАНА 2012 Г.

1. НЧ “Пробуда – 1929”, с. Безденица – председател: Атанас Истатков
2. НЧ “Кирил и Методи – 1928”, с. Белотинци – председател: Райна Георгиева
3. НЧ “Просвета- 1921 ”, с. Благово – председател: Любомир Костоудинов
4. НЧ “Йордан Цеков -1929”, с. Вiniще – председател: Кирил Иванов
5. НЧ. “Наука – 1928”, с. Вирове – председател: Александра Борисова
6. НЧ “Асен Йосифов – 1926 ”, с. Габровница – председател: Цветан Петров
7. НЧ “Просвета -1927”, с. Горна Вереница – председател: Здравко Леков
8. НЧ “Еленко Цеков – 1896”, с. Горно Церовене – председател: Нина Рангелова

9. НЧ "Народна просвета – 1926", с. Д-р Йосифово – председател: Димитър Генов
10. НЧ "Селска пробуда – 1927", с. Долно Белотинци – председател: Светлана Игнатова
11. НЧ "Христо Ботев – 1928 ", с. Долна Вереница – председател: Иванка Димитрова
12. НЧ "Развитие – 1836 ", Долна Рикса – председател: Кирил Георгиев
13. НЧ "Просвета – 1932", с. Клисурица – председател: Надко Първанов
14. НЧ "Пробуда – 1878 ", с. Крапчене – председател: Траяна Филипова
15. НЧ "Пробуда – 1926 ", с. Липен – председател: Пенка Борисова
16. НЧ "Народен будител – 1927 ", с. Николово – председател: Рени Кирова
17. НЧ "Просвета – 1928 ", с. Славотин – председател: Личко Цолов
18. НЧ "Народна просвета – 1908 ", с. Смоляновци – председател: Борислав Иванов
19. НЧ "Събуждане – 1922", с. Стубел – председател: Катя Борисова
20. НЧ "Изгрев – 1927 ", с. Студено буче – председател: Николай Ставров
21. НЧ "Христо Ботев – 1929", с. Сумер – председател: Димитър Митров
22. НЧ "Звезда – 2007", гр. Монтана – председател: Веско Лаков
23. НЧ "Разум – 1883 г.", гр. Монтана – председател: Илия Илиев

СПОРТНИ ИГРИЩА И СЪОРЪЖЕНИЯ

СПОРТ

На територията на община Монтана се развиват следните видове спорт: баскетбол, волейбол мъже, борба, карате-до, джудо, лека атлетика, футбол, автомобилизъм, кикбокс.

Лицензираните спортни клубове в града са: ПБК Монтана , БК Слава 99 , СК Монтана 98 волейбол, СК Слава борба, СК Монтана карате-до, СКДД Слава-83 джудо, СК Атлет лека атлетика, ФК Монтана-1921 футбол, ФК Монтана- 2000 футбол, АСК Старт автомобилизъм, АСК Шок-Петрови автомобилизъм, и АСК Роял

СПОРТНИ КЛУБОВЕ

• Спортен клуб по бойни спортове "Слава 83" /джудо и самбо/	
Адрес	Монтана, ул. „Парчевич“ 25
• Баскетболен клуб "Монтана 2003" /женски профил/	
Адрес	Монтана, спортна зала "Младост"
• Баскетболен клуб „Слава 99“ /мъжки профил/	
• Спортен клуб „Приморис“ /тенис на маса/	
Адрес	Монтана, ул.„Ал.Стамболийски“23,ап.4,вх.Б
• Волейболен клуб „Монтана-Волей“ /мъжки профил/	
Адрес	Монтана, спортна зала "Огоста"
Монтана, спортна зала "Младост"	

• Автомобилен и мото клуб „Старт-Н“	
Адрес	Монтана, ж.к. „Младост“ 1, бл.25, вх. А, ап.10
• Футболен клуб “Монтана 1921”	
Адрес	Монтана, стадион “Огоста”
• Спортен клуб “Слава” /борба кл. стил/	
Адрес	Монтана, ул. „Парчевич“ 25А
• Карате клуб “Компас” /карате-до и джу-джицу/	
Адрес	Монтана, ул. „Вардар“ 4
• Спортен клуб “Атлет”	
Адрес	Монтана, спортен комплекс “Огоста”
• Спортен клуб „Виталика” /кикбокс/	
Адрес	Монтана, бул. „Парта”, „Плиска” 2
• Спортен клуб „Бойни спортове Монтана”	
Адрес	Монтана, бул. „Парта”, „Плиска” 2
• СК „Симеонови” /тенис на корт/	
Адрес	Монтана 3400, ул. „поп Андрей”14
• „Стрелкови клуб” – Монтана	
Адрес	Монтана, ул. „Св.Климент Охридски” 5А
• Туристическо дружество “Монтана”	
Адрес	ти март”
• Туристическо дружество “Темпо”	
Адрес	Монтана, ул. “Марин Дринов” №1, вх. А, ап.1

5.2. Пазарен сектор: търговия, обществено хранене, услуги, финансово и делово обслужване, телекомуникации;

Пазарни подсистеми

Пазарните подсистеми търговия и обществено хранене, битови услуги, административно-делово и финансово- кредитно обслужване, телекомуникации, се развиват на принципа на търсенето и предлагането.

Системата “Търговия” разполага достатъчно обекти за хранителни стоки и за нехранителни стоки. Не са налични конкретни данни за търговски вериги и магазини в Монтана и селата.

Обектите на “Обществено хранене” са достатъчни в селата . Не са налични конкретни данни за заведенията да хранене и развлечения.

Пощенските услуги и телекомуникации

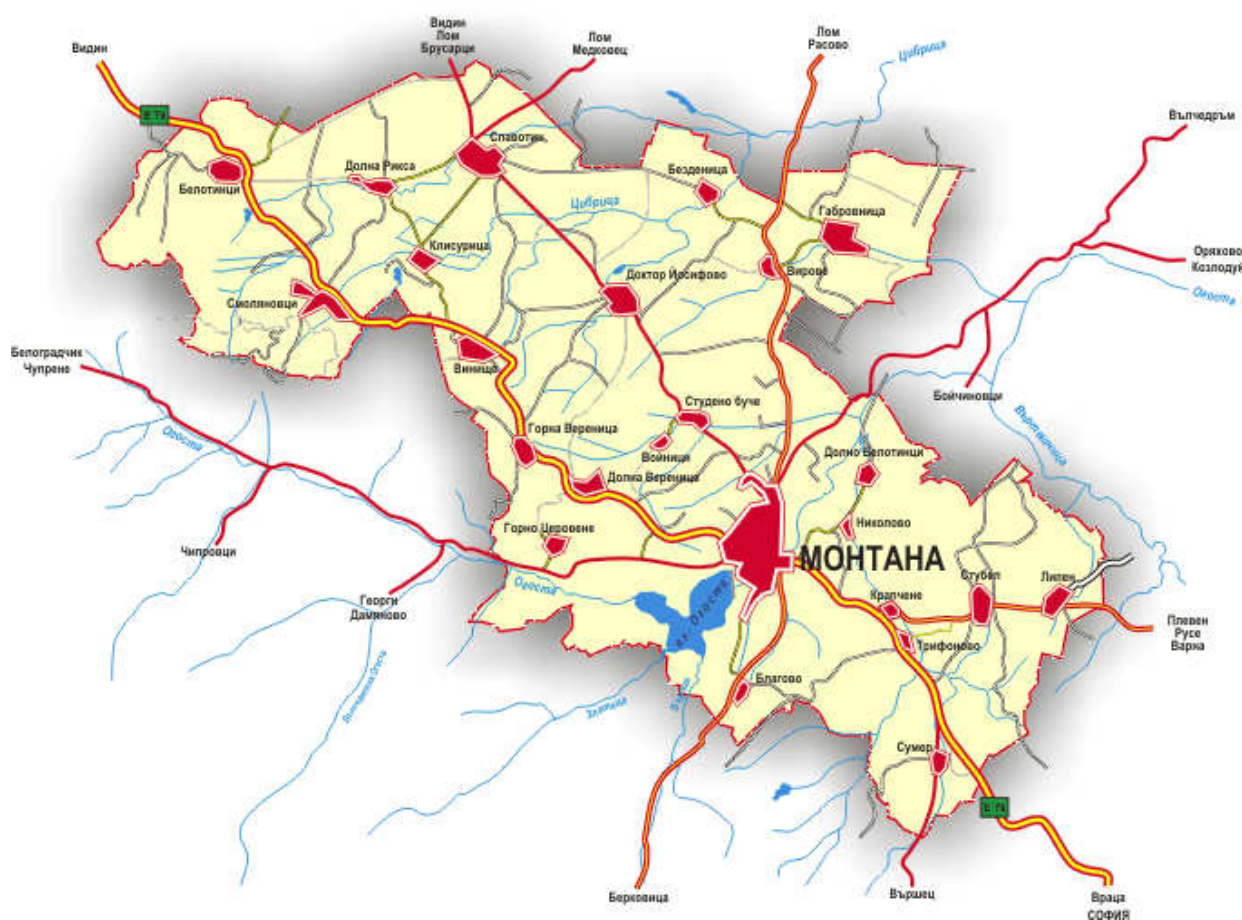
На територията на община Монтана са изградени 14 Автоматични телефонни централи. Обхванати в телекомуникационна мрежа са всички селища в общината. На практика не съществуват населени места без телефонна връзка.

Броят на телефонните постове и техническите параметри на телефонна мрежа задоволяват почти изцяло изискванията на населението за достъп до комуникации на този етап.

По-високите стандарти на услугите в областта на комуникациите (например, подмяна на аналоговата телекомуникационна мрежа с цифрова) и качеството на връзките остават нерешен проблем.

Успешно се развиват мобилните телекомуникационни мрежи. Мобилните оператори осигуряват пълно покритие на територията на общината

6. Техническа инфраструктура

6.1. Пътна инфраструктура

На територията на Община Монтана съществува сравнително добре изградена пътна мрежа, но нейните елементи – габарити, настилки, отводнителни съоръжения, маркировки, сигнализации, не отговарят на европейските стандарти за сигурност и комфорт на пътуване.

Категоризацията на републиканската и общинската пътна мрежа на територията на общината по данни на Общинския план за развитие 2007 -2013 г. е следната:

- I клас – 49.1 км
- II клас – 36.1 км
- III клас – 39.9 км
- IV клас – 70.6 км
- Пътищата без настилка са с дължина 11.6 км и са от IV клас.

Голяма част от обществения транспорт е автомобилен.

6.2. Железопътна инфраструктура

Общината има много добри жп-връзки със столицата София, черноморското пристанище Варна и по всички направления от националната жп мрежа. Икономическата ос на областта и общината е жп линията София –Мездра –Враца –Видин, с отклонение от гр. Бойчиновци за гр. Монтана и гр. Берковица, и от гр. Брусарци за гр. Лом.

Град Монтана се намира на железопътния възел Бойчиновци – Берковица от националната ж.п. мрежа. През общината преминава ж.п. линия с дължина 18 км.

6.3. Водоснабдяване и канализация

На територията на общината съществуват 14 каптажа, 5 дренажа, 16 тръбни и шахтови кладенци, които са добри в количествено отношение, но не се използва рационално. Има недостиг на вода в някои от населените места (Липен и Долна Рикса). Водоснабдителната мрежа на територията на общината е 322 км, която е остаряла и около 90% от нея се нуждае от подмяна и реконструкция. По-голяма част от водоизточниците са строени преди 1962 г. Съществуващата канализационна система е 92 км. В град Монтана 86 км.,от които неизградени – 9 км. Канализационната мрежа в град Монтана е смесена с изключение на комплексите “Младост” и “Кошарник”, където е разделна. Степен на изграденост на канализационната мрежа в град Монтана е 95 %.

В селата се използват преди всичко септични и попивни ями. За отвеждането на канализационните води е необходимо да се изгради мрежа с дължина около 56 км.

Водните ресурси в общината се формират от оттока на реките и подземните води. Средното годишно количество за жител е около 2300 – 2400 куб. метра, а използваемата част от него е от 800 – 1000 куб. метра на жител годишно. Ползването на достъпни води се ограничава от влошените им качества в резултат от замърсяването им с битово-фекални и промишлени отпадъчни води. Ето защо пречистването на отпадъчни води придобива изключително важно значение. В община Монтана съществуват фирми и предприятия с изградени пречиствателни станции, пречиствателни съоръжения, мазиноуловители, каломаслоуловители. Отпадъчните им води се заустват в градската канализация. Приемник на водите е р. Огоста, която е II – ра категория, а в участъка на вливането на отпадните води до вливането на р. Ботуня е III - та категория.

Водопроводната и канализационна мрежи са остарели и се нуждаят от обновяване.

Област Монтана има наличие на добри водни ресурси, осигурявани от подземна водоснабдителна система, 5 главни реки и 16 язовира. Язовир Огоста, намиращ се в периферията на града, е вторият по големина язовир на Балканския полуостров и един от най-големите в Европа. Той е разположен на 24 хектара и е изграден с основно предназначение за напояване на 865 хил. дка земеделски земи на територията на областта.

6.4. Телекомуникации

Монтана е включена в изградената оптична система в България, която осигурява отлични възможности за комуникация, отговаряща на международните стандарти.

В общината има:

- Цифрова телефонна централа, изградена от БТК. Високоскоростна интернет-връзка (до 1 Gbit/sec), осигурена от двама интернет-доставчици – ОПТИЛИНК и НЕТ-СЪРФ, предлагащи най-съвременните интернет-услуги. В настоящия момент 100% домакинствата практически **имат достъп до интернет – услуги.**

Изградени са мрежи с пълно покритие на трите мобилни оператора.

6.5. Енергийна инфраструктура

Електроенергийната система в общината е добре развита и оразмерена да поеме много по-голямо натоварване, което би улеснило бъдещи консуматори и би стимулирало икономическото развитие.

Електроснабдяването на общината се осъществява от националната електроенергийна система, посредством 2 броя трансформаторни подстанции 110/20 kV.

Недостатъчна е мощността в мрежата от трансформаторни постове. 10% от мрежата подлежи на реконструкция и ремонт.

6.6. Газификация

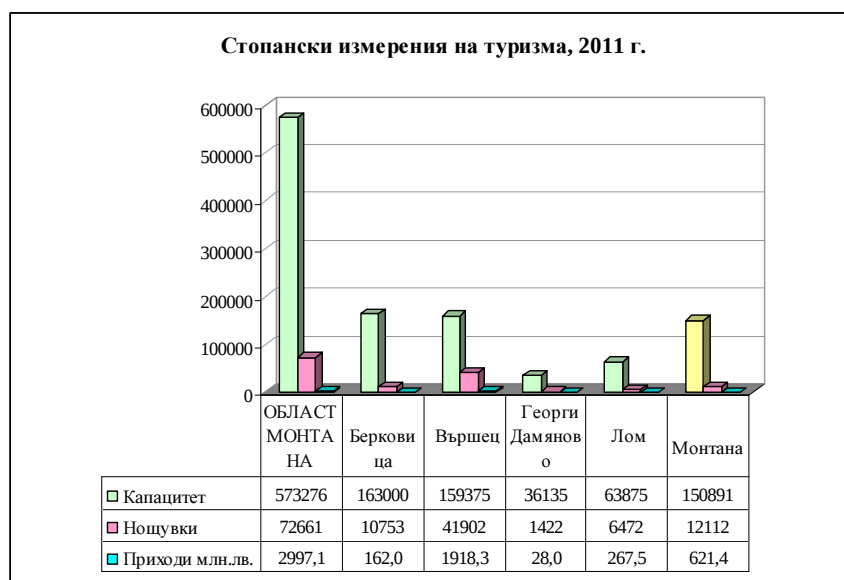
Град Монтана има 100% изградена газопреносна мрежа. Тя е собственост на частно търговско дружество - "Монтанагаз" АД. Газифицирани са обществени сгради - училища, детски градини и здравни заведения, разширява се битовата газификация. В промишлената зона на гр. Монтана има достъп до двата газопровода, а основната част от производствените предприятия са газифицирани. Тенденцията е за разширяване на мрежата и увеличаване на абонатите. В бъдеще следва да разшири газоснабдителната мрежа, за да достигне до повече населени места в общината.

7. ТУРИЗЪМ

7.1. Туристическо развитие

Стопански измерения на туризма: Монтана не е сред общините с традиции в туризма. Този икономически подотрасъл няма осезателен дял в структурата на местната икономика. Предходни анализи по повод планови документи на общината изтъкват наличието на неоползотворен туристически потенциал – най-вече в сферата на културното наследство. Преди да бъде представен актуализираният му вариант, следва да се оцени настоящото развитие на туризма в стопанските му измерения.

В областен план, община Монтана твърдо отстоява втора позиция след балнеоложкия център Вършец:

Източник: НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

При капацитет от над 150000 нощувки годишно, община Монтана реализира около 12000, което е едва 8% пълняемост на базата за настаняване. За сравнение, община Вършец има 26,4% пълняемост, т.е. над 3 пъти по-висока от тази в община Монтана.

Положителен и обнадеждаващ е фактът, че през последните 2-3 години, броят на реализираните нощувки в общината се увеличава, а през 2012 г., броят им спрямо 2008 г., се увеличил с почти 20%. Макар и с типичните за сектора колебания през годините, Монтана демонстрира решимост да оползотвори ресурсите си за културен туризъм и други алтернативни форми в диапазона от екотуризъм, до конферентен, ловен и риболовен туризъм.

Източник: НСИ, обработка на ФОРУМ АЛЕКСАНДРОВ

Реализираните нощувки през визирания период се колебаят в диапазона 10-12 хиляди. Делът на приходите от нощувки (регистрираните) в общинската икономика е твърде скромен – около 1,4% (около 3 млн.лв.). Средната цена на услугата „нощувка“ в областта е около 41 лв., при малко по-скъпа в община Монтана - 51 лв.

Това са фактите. Развит е туризъм със скромни за общината измерения. Донякъде се оползотворяват общинските ресурси за културен и екологичен туризъм. Голяма част от реализираните нощувки не са статистически регистрирани и този факт не позволява точни количествени характеристики.

За община Монтана е валидно и анкетираното мнение на общинските администрации по повод новия регионален план за района. Обобщена е следната проблемна картина в сферата на туризма:

- Недобре развит туристически продукт,
- Неразвитата мрежа от фирми за услуги и доставки в туризма,
- Недостатъчно квалифициран персонал в сферата на туристическите услуги,
- Лоша транспортна достъпност към местата за туризъм,
- Лошо състояние и ограничен достъп до обекти на природното и културно наследство.

Донякъде безпроблемни са само средствата за подслон. Община Монтана разполага с 11 хотела. Те предоставят адекватна база за настаняване – както в количествено, така и в качествено отношение. Големите дефицити са в туристическите продукти и тяхното маркетингване. Обобщената диагноза на туристическия сектор в общината е: „неоползотворени докрай туристически ресурси, евтин туризъм“.

7.2. Туристически ресурси и потенциали

Град Монтана не се възприема за туристическа дестинация в Северозападен район, в сравнение с градове като Плевен, Ловеч, Вършец и Берковица. Въпреки това, в града има регионален музей, в който са съхранени находки от най-древната история на града, която включва колекция от различни предмети от неолита до средновековието. В град Монтана се провеждат международни културни събития като Международен конкурс за детска рисунка “Тъпан бие, хоро се вие”, празници на духовите оркестри “Дико Илиев”, Международен фолклорен фестивал. В град Монтана се провеждат и събития с национално значение като Трети детски национален фолклорен конкурс “Напеви от Северозапада”, Национален конкурс за създаване на нови творби за духов оркестър и

Национален пленер по малка пластика и живопис. В града е седалището на общински младежки дом, в който се развиват различни сфери на културния живот.

Сравнително малкият брой туристически атракции на територията на община Монтана ограничават развитието на туризма. Въпреки това, градът разполага с добре развита мрежа от хотели и ресторанти. Същевременно, съседни на Монтана общини разполагат с множество туристически атракции, но нямат развита хотелска и посетителска база и имат ограничен кадрови потенциал. Монтана може и би трябвало да се възползва от средищната си позиция в района и да насочи усилията си към туристическа логистика и за съседните общини.

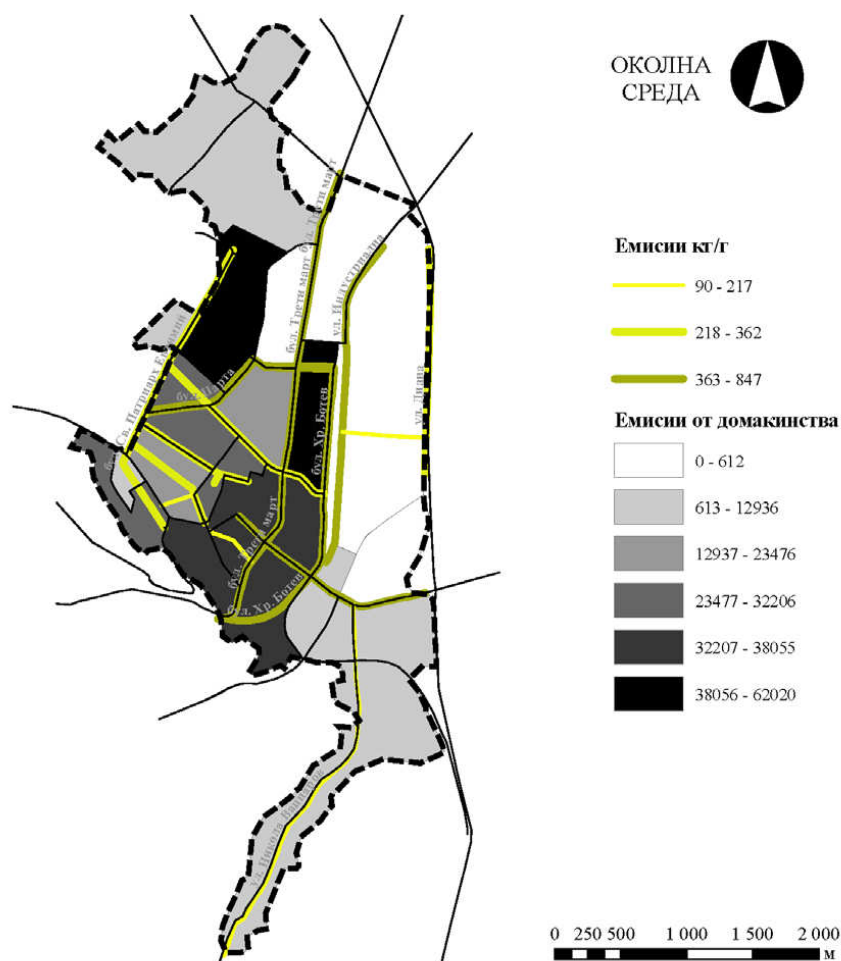
Пренасяйки предишна оценка и планирани действия от общинския план, може да се потвърди и едно от стратегическите направления за развитие на общината и в новия планов период – „развитие на устойчив туризъм“. Макар и скромнен, туристическият потенциал на община Монтана е съхранен и следва да се пренесе в новата ѝ стратегия като съществен ресурс за развитие. Развитие във всички изброени проблемни насоки. Развитие, насочено към всички възможни форми на туризъм –културен, конферентен, спортен, селски, ловен, риболовен. Набелязаното и многократно мотивирано развитие ще стане възможно само след преодоляване на «местния егоизъм» (всяка община се стреми да развие собствен продукт). Необходима е единна областна, дори регионална туристическа стратегия и координирана програма с приоритизирани намеси.

8. ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ

Град Монтана попада в екологично чист район, без замърсители от химичен или биологичен характер. Санитарно-хигиенната обстановка е нормална, всички фирми с някакъв вид замърсяващо производство имат изградени пречиствателни станции.

8.1. Въздух

Общината е отдалечена от големите регионални източници на замърсяване на атмосферния въздух. В преобладаващата си част, местните източници на въздушно замърсяване са малки емитери с непосредствено въздействие. Сред тях е промишлеността, автотранспорта и битовото отопление на твърди горива. Град Монтана е включен в НАСЕМ – мониторинг на въздуха. Контролирани показатели за прах, Pb, SO₂, NO₂, H₂S. Емисионният контрол се провежда в 1 пункт – пункт РИОСВ. Замяната на твърдите и течните горива в промишлеността и административно-комуналния сектор, води до намаляване на общото количество на отделяните емисии с близо 6 пъти.

Източник: ИПГВР Монтана

Качеството на атмосферния въздух на територията, контролирана от РИОСВ–Монтана, се следи чрез два стационарни пункта за имисионен контрол, включени в Националната система за екологичен мониторинг, съответно в община Монтана: пункт «РИОСВ–Монтана» с ръчно пробонабиране и в община Видин: Автоматична измервателна станция (АИС)–Видин. Във всеки от двата пункта се извършва мониторинг на ФПЧ10.

Азотен диоксид: През 2010 г. не са регистрирани превишения на максимално еднократните, средноденонощните и средногодишните пределно допустими концентрации на азотен диоксид в стационарния пункт на територията на Община Монтана. Констатира се добре изразена сезонна зависимост на стойностите, като по-високите концентрации са през зимния отоплителен сезон. Средногодишната концентрация за пункт «РИОСВ–Монтана» е $22\mu\text{g}/\text{m}^3$ при ПДКср.г. $40\mu\text{g}/\text{m}^3$. Тенденцията е към запазване на относително постоянни стойности на средногодишните концентрации за последните години.

Серен диоксид: В Пункт «РИОСВ–Монтана» не са регистрирани превишения на ПДКм.е., ПДКср.ден и ПДКср.г. за серен диоксид през 2010 год. Отчетена е средногодишна концентрация от $1.0\mu\text{g}/\text{m}^3$ при норма $20\mu\text{g}/\text{m}^3$. В резултат на газификацията на основните промишлени източници се констатира значително намаление на емисиите на серен диоксид и концентрациите му в атмосферата. С продължаването на газификацията в битовия сектор на гр. Монтана се очаква запазване на ниските нива на серен диоксид и дори допълнително намаление на средните стойности

Фини прахови частици (ФПЧ10): Фините прахови частици са основен замърсител на атмосферния въздух в населените места поради голямото разнообразие на източници,

емитиращи ФПЧ – горивни инсталации, транспорт, битово отопление и др. През 2007-2010 година ежегодно се регистрират превишения по този показател и в двата стационарни пункта. Средногодишната концентрация на ФПЧ10 в пункт “РИОСВ–Монтана” е 1.3–1.4 пъти над нормата за ПДК ср.год. Замърсяването с ФПЧ10 е с подчертано сезонен характер – това се вижда от средномесечните концентрации и разпределението на превишенията по месеци – почти всички регистрирани превишения са през зимния период от октомври до април. Общият брой на дните с превишения през 2010 г. е 131 от 352 измервания или в 37% от дните, като допустими са само 35 с реднодневни превишения годишно.

По отношение на замърсеност на атмосферния въздух на територията на гр. Монтана, в най-неблагоприятно положение са Центъра, ж.к.Младост-2 и Младост 1. Автотранспортът представлява непрекъснато действащ източник, основно на ФПЧ10. Неговата интензивност е пропорционална на автомобилния трафик и следва неговите изменения – сезонни и денонощни. Най-натоварени и респективно, замърсени, са пространствата на бул. «3-ти март», бул. «Христо Ботев» и бул. «Ал. Стамболийски» в гр.Монтана.

Битовото отопление, особено когато се използват въглища, брикети, дърва или други нискокачествени горива, причиняват осезателно замърсяване на въздуха, особено при температурни инверсии и безветрие. Чувствително се превишават пределните норми на серен диоксид и прахови частици. Решението на проблема е възможно чрез газификация, но ниските и несигурни доходи отлагат подобни инвестиции в неопределено време. Друг източник на прахово замърсяване са мръсните и в лошо състояние улични мрежи на населените места.

8.2. Подземни, повърхностни и отпадни води

Подземните води са важно звено във водния баланс на общината. Най-благоприятни условия за събиране на грунтови води съществуват в алувиалните наслаги на речните тераси и наносните конуси. В Пъстринския карстов комплекс се образуват значително количество ненапорни води, излизащи като извори по периферията на рида. Най-значителни от тях са изворът при с. Палилула, общ. Бойчиновци, Стублата при с. Стубел и други по-малки в местностите Ракитата, Клисурското, Дълбоки дол. Малките карстови извори обикновено пресъхват през летните сезони.

Карстовият извор при гр. Монтана е един от най-големите в тази част на страната и е със среднегодишен дебит над 200 л/сек, но варира в стойности многократно по-големи, което се дължи на комплексно подхранване от язовир Огоста. Той е второто по големина в България изкуствено водохранилище и събира водите на реките Огоста, Бързия и Златица. Водосборният басейн е с площ 948 км². Средногодишната водна маса на язовир Огоста е 384 млн. м³, а общият обем - 506 млн. м³. Районът се отводнява от реките Огоста и Цибрица и техните притоци. Най-многоводни са през периода Март - Юни вследствие снеготопенето и пролетно -летния валежен максимум. Дъждовното подхранване на реките тук представлява 35 -40%, а снежното –20-30%.

На територията на общината съществуват 14 каптажа, 5 дренажа, 16 тръбни и шахтови кладенци, които са добри в количествено отношение, но не се използват рационално – има недостиг на вода в някои от населените места (Липен и Долна Рикса). *Водоснабдителната мрежа* на територията на общината е 322 км, която е остаряла и около 90% от нея се нуждае от подмяна и реконструкция. По-голяма част от водоизточниците са строени преди 1962 год а вода за напояване.

Съществуващата *канализационна система* е 86 км, от които неизградени – 9 км. В селата се използват преди всичко септични ями и попивни кладенци. За отвеждането на канализационните води е необходимо да се изгради мрежа с приблизителна дължина 56 км. Водните ресурси в общината се формират от оттока на реките и подземните води. Средното годишно количество за жител е около 2300 – 2400 м³, а използваемата част от него е от 800 – 1000 м³ на жител годишно. Ползването на достъпни води се ограничава

от влошените им качества в резултат от замърсяването им с битово-фекални и промишлени отпадъчни води. Затова пречистването на отпадъчни води придобива изключително важно значение. В община Монтана съществуват фирми и предприятия с изградени пречиствателни станции, пречиствателни съоръжения, мазиноуловители, каломаслоуловители. Отпадъчните им води се заустват в градската канализация. Приемник на водите е р. Огоста, която е II ра категория, а в участъка от вливането на отпадните води до вливането на р. Ботуня е III та категория. Липсата на пречиствателни съоръжения е причина за неконтролно изпускане на замърсени води в реките и причинява замърсявания на околната среда. Съществуващите локални пречиствателни съоръжения за промишлени води са недостатъчни и неефективни, което води замърсяване на земеделски площи.

Риск от наводнения: Оценен по Европейската Директива за наводненията и Закона за водите, рискът от наводнения е значителен по части от поречието на р.Огоста, но повечето са извън територията на община Монтана.

8.3. Отпадъци

На 05.07.2012 г. е пусната в експлоатация новоизградената сепарираща инсталация за битови отпадъци - първият етап от един по-голям проект на Община Монтана - сепарираща инсталация за битови отпадъци и компостиране на биологичните отпадъци. Във втория етап от проекта предстои да се реализира компостираща инсталация за биологичните отпадъци.

Системата за управление на отпадъците в община Монтана е добре изградена и нормално функционираща. Основен «игращ» е общинската фирма "Комунални дейности" ЕООД. Наскоро е обновен инвентара и част от техниката за събиране и извозване на отпадъците. Системата за сметосъбиране вече обхваща всички селища на общината. Разширява се системата за разделно сметосъбиране, оборудвана е специална площадка на новото сметище, предназначена за обемни битови отпадъци. Повечето нерегламентирани сметища са отстранени.

Разделното събиране на *опасни отпадъци* ще бъде подготвено в сътрудничество с всички общини в област Монтана и с ангажираните фирми, имащи лиценз за разделно събиране на някои видове опасни отпадъци като акумулатори, използвани машинни масла и др. Ще бъде разработен план за въвеждането на разделно събиране при пълно сътрудничество, включващ необходимото оборудване от специални камиони за сметосъбиране, временни складове, обществена кампания, персонал, договори с фирми за рециклиране и обработка на отпадъците.

8.4. Шум

Шумовото натоварване в общината не се наблюдава. Налагайки аналогия от шумовия мониторинг в Плевен, можем да предположим, че дори общинския център Монтана не изпитва дискомфорт от шумово замърсяване, особено след изнасяне на транзитния трафик от града.

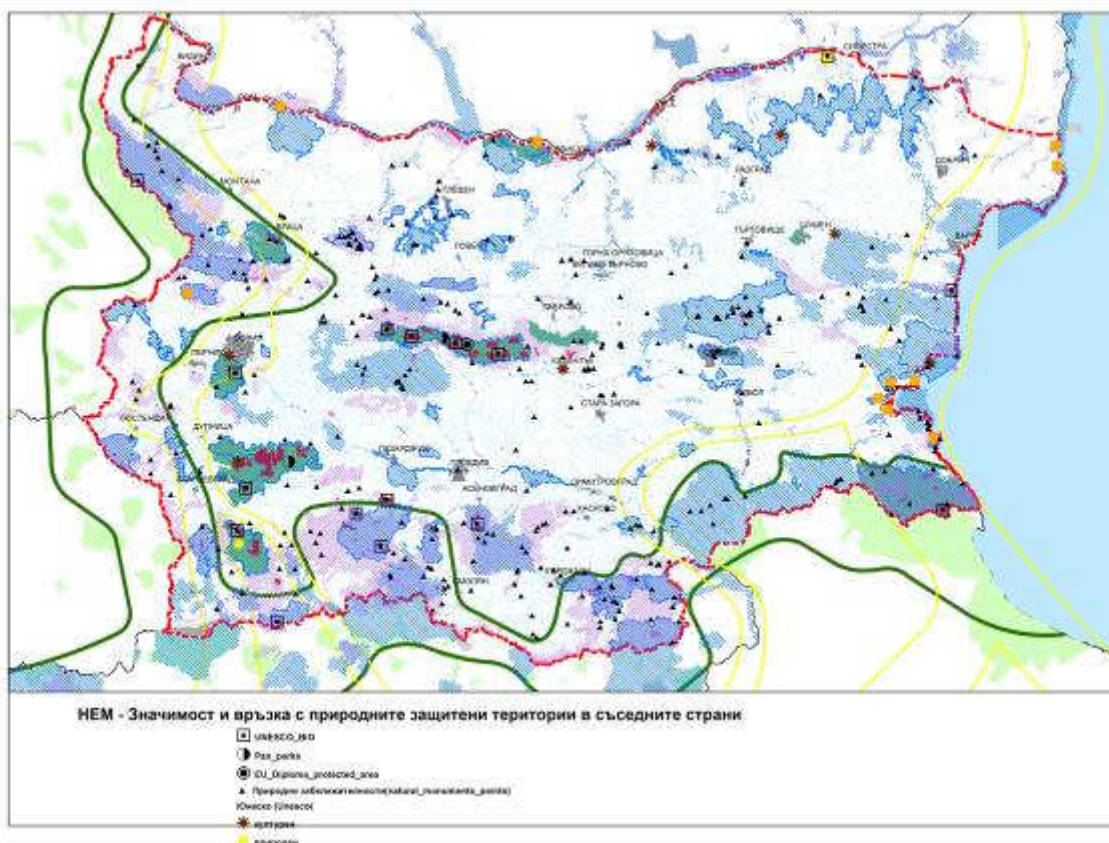
8.5. Замърсяване на почвите и нарушени терени

Замърсяване на почвите: Мониторингът на почвите за съдържание на тежки метали и металоиди показва липса на такива замърсявания. Като цяло, състоянието на почвената покривка е добро. Засоляването и киселяването на почвите са в нормалните за страната граници.

8.6. Биоразнообразие и Национална екологична мрежа (НЕМ)

Община Монтана не е сред първенците по биоразнообразие. Защитените зони по НАТУРА – 2000 са «инкубаторите» за природата в пространството на общината. В нея попадат части от защитени територии по Директивата за птиците, както и защитени зони за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна. Долната карта

показва елементите на Националната екологична мрежа в общината, областта, района и страната.

10. Опорен план на общината

10.1. Опорен план по начин на трайно ползване на имотите

10.2. Опорен план по видове собственост

10.3. Баланс на територията

По основните видове територии тя се разпределя както следва:

№	вид територия	площ ха	дял %
1	За нуждите на селското стопанство	48019.39	73.46
2	За нуждите на горското стопанство	11634.17	17.80
3	Населени места	2969.17	4.54
4	Водни течения и водни площи	2268.19	3.47
5	Добив на полезни изкопаеми	31.93	0.05
6	За нуждите на транспорта	444.33	0.68
	общо	65367.18	100.00

Според вида на собствеността, имотите в община Монтана се разпределят както следва:

Етикети на редове	собственост	площ ха	дял %
1	Държавна публична	2653.83	4.06
2	Държавна частна	7312.45	11.19
3	Общинска публична	2555.21	3.91

4	Общинска частна	4057.09	6.21
5	Частна	36086.89	55.21
7	Обществени организации	4597.75	7.03
10	Религиозни организации	105.21	0.16
11	Съсобственост	3362.66	5.14
99	Стопанисвани от общината	4636.09	7.09
Обща сума	общо	65367.18	100.00

територия	площ ха	дял %
земеделски земи - ниви	30546.68	46.731
земеделски земи - зеленчукови градини	146.28	0.224
земеделски земи - изоставени	127.15	0.195
земеделски земи - трайни насаждения	288.45	0.441
земеделски земи - лозя	1007.99	1.542
земеделски земи - изоставени трайни насаждения	90.25	0.138
гори в земеделски земи	138.02	0.211
ливади, пасища, мери	11688.74	17.882
производствени терени	165.82	0.254
жизотновъдни комплекси	126.01	0.193
полски пътища	1370.68	2.097
други земеделски земи	722.49	1.105
храсти	1211.65	1.854
залесени горски територии	10101.11	15.453
иглолистни гори	829.72	1.269
други горски земи	158.98	0.243
населени места - жилищни терени	2844.04	4.351
бензиностанции	3.20	0.005
обществен център	2.71	0.004
населени места - производствени терени	210.06	0.321
паркове	14.72	0.023
гребцища	22.53	0.034
други селищни терени	31.60	0.048
водни течения	256.66	0.393
блата мочурища	35.75	0.055
язовири, канали	2002.59	3.064
подземни води	1.30	0.002
насипи диги	4.65	0.007
кариери и добив на изкопаеми	78.89	0.121
общинска пътна мрежа	140.13	0.214
републиканска пътна мрежа	187.43	0.287
летища хангари	415.96	0.636
пътна мрежа - железопътна	40.15	0.061
електропроводи	7.35	0.011
скали и пясъци	8.21	0.013
курорт и отдих	21.08	0.032
недвижими културни ценности	5.23	0.008
спортни терени и съоръжения	6.52	0.010
дерета оврази	229.77	0.352
пустеещи земи	26.66	0.041

11. ИЗИСКВАНИЯ ЗА ИЗРАБОТВАНЕТО НА ПЛАНА

11.1. МЕТОДИКА

При изработването на ОУПО на Монтана като планов и подробен документ за устройството на територията на общината, трябва да стане с адекватна и съвременна методика на изработване, която да гарантира неговото качество, пълнота и стабилни изходни постановки за бъдещото по-подробно планиране.

В работата по ОУПО следва да бъде използван широк набор от методи, способности и инструменти, които да гарантират плътното интелектуално „покриване” на продукта и неговото качество. Използването на определени методики и подходи ще зависи от конкретността на плана, но като цяло методическата „мрежа” на Заданието предлага следните методически подходи:

- **Системно-структурен подход.** Разглежданият обект – община Монтана ще се третира в системната си цялост и взаимовръзки както със системите от по-висок порядък - „метасистеми” – регион, държава, транспортни коридори..., така и с градивните системи на града от по-нисък порядък – „подсистеми” – транспортна, жилищна и т.н.,

- **Сравнително-исторически метод.** От позициите на идеята за непрекъснатост на траекторията на развитие на града, ще се анализират неговите исторически състояния, културни паметници, минали събития. Така ще се проследят тенденциите в неговото развитие и ще се предложат адекватни насоки за бъдещо развитие.

- **Единство между форма и съдържание** – тоест, процесите, които се развиват в града ще се изследват в единство с формата и пространствено-структурната им изява в пространството на града.

- **SWOT анализ.** При него се изследват силните и слабите страни на града и общината, както и се определят рисковете и предизвикателствата към неговото развитие.

- **Широко използване на чуждия опит** – предимно на европейските страни.

- **Сравнителен анализ,** съпоставка на критериите, на теоритично-практическите подходи при подобни реализации.

- **Съответствие на нормативите,** стандартите и показателите на бъдещия План с аналогичните европейски.

- **Социологическо проучване** – В рамките на работата по ОУПО да бъде направено ограничено анкетно проучване, както и интервюта с граждани, за да бъдат определени специфичните настроения и опорни точки във вижданията на гражданите за бъдещото развитие на община Монтана.

11.2. ПРИНЦИПНИ ПОСТАНОВКИ И ПО-ВАЖНИ ПРОБЛЕМИ НА ОУПО

В изработваният ОУПО трябва да бъде обърнато особено внимание, както на общите, така и на специфичните проблеми на града и селата в община Монтана, като изброяването им има предварителен характер. Това са проблеми, които трябва да намерят своето принципно, но и конкретно, актуално, но и далекopersпективно решение.

11.2.1. Регионални връзки

Община Монтана трябва да се възползва от стратегическото си местоположение по отношение на комуникационните връзки - международния път Е-79 София - Видин, по трасето на Коридор №4, както и другите транзитни пътища през нейната територия. Общината може чувствително да подобри привлекателността си за инвестиции, и развитие ако успее да защити оптимална достъпност и осигури удачни инвестиционни полета.

11.2.2. Локални връзки

Локалните връзки в границите на общината ще се развиват на основата на единната техническа инфраструктура, отдиха и териториалните потенциали. Поради недостиг на общински терени в регулационните граници на селищата, някои обекти на комуналното стопанство могат да се изнесат или да се локализируют нови в други части на общината.

ОУПО трябва да определи най-общо номенклатурата на тези обекти които ще бъдат локализиранни извън регулацията на селищата и тяхното приблизително местоположение, а така също и развитие на транспортно-комуникационната система, която ще осигури регионалните и локални връзки.

11.2.3. Ефективно използване на европейските фондове.

Членството на България в ЕС дава възможност да се използват средства от Европейските фондове за развитието на Общината. Концепцията на новия устройствен план на Общината ще се базира на варианти на социално-икономическо развитие, които отчитат предизвикателствата на членството на България в ЕС и възможността за ползване на средства по различните оперативни програми, включително Националната оперативна програма за регионално развитие. Възможностите за ползване на Европейските фондове и тяхното обвързване с конкретни проекти, имащи отношение към развитието на селищата, ще бъдат важен елемент на градоустройствената концепция.

11.2.4. Определяне на вторични (опорни) центрове за развитие на селищната мрежа

Общината има нужда от създаване на допълващи "вторични опорни центрове". Селата, които ще поемат тази функция трябва да бъдат внимателно проучени и обосновани, тъй като тяхното наличие ще стабилизира селищната мрежа.

11.2.5. Разкриване на потенциалите за курортно-туристически, спортен, културно-познавателен, селски и развлекателен туризъм.

Община Монтана има потенциали и за развитие на многоспектърен и целогодишен туризъм и временно обитаване. Благоприятната природна среда, характерният хълмист и равнинен ландшафт, специфичният климат, историята на града и селата около него като характерен селскостопански район, културното наследство, резултат на интересна история, характерният културен живот, представящ се в значими културни събития, правят Монтана и нейните околности едно място, което може да стане популярно и привлекателно в рамките на европейското пространство. Тази страна на бъдещия ОУПО трябва да бъде задълбочено проучена и да бъдат създадени териториални и устройствени предпоставки за нейното включване в икономически активните дейности на общината.

11.2.6. Демографски проблеми и прогнози

За правилното поставяне и решаване на градоустройствените задачи от съществено значение е точното определяне на перспективното движение на населението в селищата на общината. Основните проблеми пред демографското развитие на селищата са:

- Влошаващата се възрастова структура;
- Намаляване на естествения прираст;
- Намаляване на населението на повечето села - и като последствие от засилена миграция;
- Неясно поведение на механичното движение на населението сега и в перспектива.

Всички тези проблеми имат отношение към пространственото развитие и затова е особено наложително в рамките на проучванията на Общия устройствен план да се прецизират демографските прогнози, както и да се набере допълнителна специализирана информация.

Все пак, необходимо е демографските проучвания да се доразвият и прецизират в следната посока:

- Определяне на очакваните демографски промени в селата по етапи, до края на перспективния период (2030);
- Подробни прогнозни демографски разчети за всяко населено място;
- Проверка на хипотезата за бъдещо демографско развитие, базирано не само на потенциала на местното население, но и на външен приток, предизвикан от нови инвестиции и икономически дейности.

Значим проблем е и този на заетостта. В тази посока, детайлизирането на проучванията трябва да обхване перспективата за трудовата заетост по сектори и очакван брой работни места. Разчетите трябва да се съобразят с прогнозно редуцирано ниво на безработица в рамките на 15 - 20 %.

За параметрирането на система "обитаване" е препоръчително да се работи със средна големина на едно домакинство 2,6 души.

11.2.7. Жилищна система

Следвайки констатациите и изводите от анализа на жилищната система на Общината, ще препоръчаме в новия ОУПО, наред с традиционните, с особено внимание да се проучат и решат следните задачи:

- Да се направи мотивирана прогноза за платежоспособното търсене на нови жилища (развитие на пазара);
- Да се направи прецизна оценка за потребностите от социални жилища;
- Да се изследва и установи "разумния" капацитет на съществуващите жилищни територии, т.е. да се установи резервът им за ново строителство – както чрез реконструкция на амортизиран фонд, така и чрез уплътняване и застрояване на компактни незастроени терени;
- Да се обоснове нуждата от включване на нови територии в границите на населените места за нуждите на обитаването;

Предварителните проучвания и разчети показват следните настоящи и прогнозирани жилищни потребности на населените места:

- Теоретична потребност за пълно покритие на приетия стандарт за жилищно потребление на база стандартни обитавани жилища;
- Потребност от социални жилища за една част от ромското население;

За последната категория трябва да се осигурят общински терени и да се използват възможностите за финансиране от национални и международни програми.

Подобряването на жилищния стандарт (за част от населението) ще се търси основно по пътя на интензификацията на съществуващата жилищна територия и свободната инвестиционна инициатива.

11.2.8. Икономика

По отношение на развитието на стопанските отрасли в Община Монтана, Общият устройствен план трябва да даде отговори и решения за :

Промисленост:

- да ревизира пространствената структура на промишлеността по населени места, отчитайки новите икономически реалности и прецени териториалните нужди на съществуващите производствени структури (отчитайки собствеността);
- съобразно новите приоритети в развитието на промишлеността да отчете нуждите от реструктуриране на съществуващите дейности;
- да даде функции на неусвоените производствени терени, при отчитане на частната инициатива и алтернативата за привличане на чужди инвестиции;

- евентуално нови терени за производства на преработващата промишленост.

Транспорт

По отношение на транспорта като стопански отрасъл, Общият устройствен план ще трябва да прецени използваемостта на терените с тази функция. Транспортът, като система на общественото обслужване, ще трябва да подсили перспективните нужди от междуселищни връзки.

Туризм

- Да се определят терени за изграждане на спортни и развлекателни центрове за различни групи посетители;
- Да се определят терени за туристически обекти (хотели или вилни селища)

11.2.9. Обществено обслужване

Новото законодателство и започналата реформа в социалната сфера доведоха до нови моменти в развитието на подсистемите на общественото обслужване. От изцяло нормативно подчинени, тяхното развитие в перспектива ще следва един модел на задължителност само по отношение на подсистеми: образование, здравеопазване и частично култура и спорт. Другите подсистеми ще бъдат направлявани, но свободни по отношение на бъдещото им развитие.

По-конкретните и съществени изисквания които подсистемите на общественото обслужване предявяват пред ОУПО, са:

- Търговия и обществено хранене - Подсистемата ще следва изцяло пазарния модел, но ще трябва да се съобразява с определената с ОУПО йерархична структура и центрове система. В тези места задължително ще се насочват обекти на подсистемата, а инициативата и търсенето ще родят самостоятелните точкови обекти;
- Битови услуги - Подсистемата в бъдеще ще се подчини единствено на фирмената активност. С ОУПО ще се посочат пунктовете, където ще трябва да се появят новите обекти на тази подсистема;
- Образование - Изхождайки от състоянието на подсистемата и прогнозните демографски разчети системата не се нуждае от нови обекти.
- Здравеопазване - Посоката на развитие на подсистемата ще е в качествения аспект на задоволяване със здравни услуги.
- Култура - За селата не са необходими нови обекти от тази подсистема. Нуждата е от бюджетна осигуреност на част от дейностите на културните институти, за да може да се съхрани и доразвие постигнатото.
- Пощи и Съобщения - състоянието на пощенските услуги поставя въпроси пред бъдещото развитие на подсистемата..
- Административно-делово обслужване – Трябва да се изследва дали подсистемата разполага с достатъчно сградни фондове и дали е необходимо отреждане на нови терени за нейното развитие.

1.2.10. Транспортно-комуникационна система

В проекта на ОУПО трябва да се определят насоките и етапността на реконструкция на пътната мрежа, отнашението и към бъдещото активизиране на трафика и евентуално необходимостта от планиране на нови пътища.

11.2.11. Инженерни мрежи

Водоснабдяване и канализация

За доразвитие на водопроводната мрежа е необходимо да се изследва необходимостта от реконструкция или цялостна подмяна на вътрешната водопроводна

мрежа в населените места, включително водопроводните отклонения и външните водопроводи. Подмяната да се предвиди поетапно, съобразена с финансовите възможности на общината и приемливост на цената на В и К услугите.

За доразвитие на канализационната система е необходимо осигуряване на всички обществени сгради с канализация, реконструкция на съществуващата система, както и евентуално изграждане на ЛПСОВ в някои селища;

Електроснабдяване

Подобряване на техническото състояние на разпределителната мрежа с цел намаляване на загубите от разпределение и трансформация на ел. енергия, идентифициране на неефективните схеми на електрозахранване и разработване и внедряване на нови, подобрени схеми на електрозахранване,

11.2.12. Екология

В екологичен аспект ОУПО трябва да реши следните задачи:

- Да се определят "горещите точки" на територията на селищата – ако има такива;.
- Да предвиди рекултивация на нарушените терени от добивната промишленост, където има такава;
- Да се разработи система от екологически ограничители на стопанската дейност в общината;.
- Да се определят екологично ориентирани направления за усъвършенстване на функционално-планировъчната структура на селищата;.
- Да се предложи програма от мероприятия за ефикасна охрана на естествените природни среди и приоритетни мероприятия, които трябва да бъдат незабавно реализирани.
- Да се определи прогнозното състояние на окръжаващата среда след реализацията на програмата от природозащитни мероприятия.

11.2.13. Зелена система в населените места и горски територии

ОУПО трябва да определи как да се съхрани зеленото богатство на планинската част на територията и как да се доразвие зелената система в селищата с оглед подобряване на екологическите условия. Възможно действие конкретно да селищата е превръщане на всички налични гори в околоселищната зона в рекреационни и защитни гори.

11.2.14. Конкретни задачи за решаване в ОУПО

С ОУПО на Монтана следва да се предвидят и решат следните по-конкретни задачи, определени на този етап, като в хода на разработването му и обсъжданията следва да бъдат отразени и новопоявили се идеи и предложения.

1. Промяна на предвиждането в действащия ОГП на гр. Монтана за обекти на образованието - училища и ОДЗ за друг вид застрояване при необходимата обосновка в УПИ X, кв. 144-ЦГЧ, УПИ VIII, кв. 91-ЦГЧ, УПИ VIII, кв. 375 -III и IV микрорайон, УПИ IV, кв. 167, ЦГЧ, УПИ VII, кв. V, ж.к „Младост 1” .

2. Промяна на отреждането на УПИ I и IV, кв. 283 (с/у пресечка на бул. „Монтана” и „Св. Патриарх Евтимий”), отредени за озеленяване в обществено обслужване.

3. Намаляване броя на имотите частна собственост, отредени за обществено озеленяване, където има възможност за това.

4. Около технологичния парк при изхода за Лом да се предвиди разширение в северна посока.

5. Около бъдещото трасе на РП E79 да се предвидят терени за обществено обслужване.

6. Отразяване на новото трасе на РП E79 – обход на Монтана – Северозапад и на новото трасе на ж.п. линията София - Видин през Монтана.

7. Разширение на гробищния парк на гр. Монтана в посока на подходящ терен.
8. Обособяване на зем. земя по плана на новообразуваните имоти за местн. Порта като вилна зона (със съответните схеми за ВиК и електроснабдяване - разширение на съществуващата система).
9. Около яз. Огоста да се предвиди зона за отдих (със съответните схеми за пътна инфраструктура, ВиК и електроснабдяване - разширение на съществуващата система).
10. Ситуиране на площадка за опасни битови и едрогабаритни отпадъци с площ 1-3 дка в производствената зона и до депото за ТБО с осигурен транспортен достъп;
11. Включване в регулационните граници на участъка, разположен под язовирната стена с предназначение за производствена дейност и режим на застрояване, при необходимата обосновка.

11.3. ИЗИСКВАНИЯ ЗА ИЗРАБОТВАНЕТО НА ПЛАНА

11.3.1. Териториален обхват на плана

Общият устройствен план обхваща цялата територия на общината, която е 63 367 ха.

11.3.2. Етапи и фази за изработване на плана

Проектът за ОУП на община Монтана следва да се разработи в две основни фази:

Предварителен проект

Окончателен проект

Предварителния проект може да се предхожда от Ескизно решение, чрез което основните проектни идеи на проектантския екип да се координират и съгласуват с вижданията и намеренията на общинското ръководство.

Предварителният проект се изработва в обем и съдържание според всички изисквания на Наредба №8/14.06.2001 на МРРБ за обема и съдържанието на устройствените схеми и планове, глава трета, чл.15, т.1 и Глава четвърта, чл.16 до 18.

Окончателният проект на ОУПО се разработва в съответствие на Глава четвърта, чл.19 от Наредбата, съобразен и допълнен в съответствие с всички становища и препоръки на съгласуващите институции и дружества от местно, областно и/или национално ниво.

В по-разгърнат вид етапите и фазите при разработване на ОУПО могат да се определят като:

Етап 1: Набиране, систематизиране, дигитализиране на основните бази данни; Анализ на състоянието на териториите и диагноза (оценка); Допълване на Опорния план, разработен със Заданието, Баланс на територията по начин на трайно ползване на имотите, по видове собственост;

Етап 2: Ескизен проект – прогноза и вариантни решения, текстова част по основни проблеми;

Етап 3: Предварителен проект – пълно развити проектни материали – текстова част, основен план и придружаващи схеми по подсистеми, по изискванията на Наредба №8 на МРРБ; съгласувателни процедури на ПП на ОУПО; Обществени обсъждания;

Етап 4: Окончателен проект с отразени всички забележки, препоръки, становища и обобщените резултати от обществените обсъждания,

Етап 5: Приемане на документацията на ОУПО от ОЕСУТ и одобряване на плана от Общинския съвет по доклад на кмета.

11.3.3. Обем, съдържание, вид и начин на представяне на проекта на ОУПО

С общия устройствен план на община (ОУПО) се определят:

1. **общата структура** на територията - предмет на плана, и преобладаващото предназначение на съставните и структурните ѝ части, местоположението и границите на урбанизираните територии, земеделските територии; горските територии, защитените територии, нарушените територии за възстановяване и териториите със специално, с друго или със смесено предназначение;
2. **общият режим** на устройство на всяка от териториите по т. 1, който включва най-общи цели, мерки и изисквания за тяхното опазване, използване, изграждане и развитие;
3. **извънурбанизираните територии** - изключителна държавна, публична, държавна и публична общинска собственост, и режимът на тяхното устройство;
4. разположението на **мрежите и съоръженията на техническата инфраструктура** на територията на общината и връзките им с териториите на съседните общини и с инфраструктурни мрежи, съоръжения и обекти от национално значение;
5. териториите с вероятно разпространение на **предвидими природни бедствия** и необходимите превантивни мерки и начин на устройство и защита;
6. териториите за активно прилагане на **ландшафтноустройствени мероприятия** и естетическо оформяне, в т.ч. териториите за превантивна устройствена защита съгласно чл. 10, ал. 3 ЗУТ.
7. Съществена част от ОУПО на Монтана ще бъде изработването на **план-схема на транспортно-комуникационната система - ПКТС**, който е неразделен елемент на общия план.

Предварителният проект на ОУПО следва да съдържа текстови и графични материали. Текстовите материали към ОУПО в частта за анализ на съществуващото положение (диагноза) съдържат раздели за:

1. регионални проблеми, в т.ч. пространствени, икономически, социални, културни, екологични, комуникационни и др.;
2. социално-икономически условия и проблеми:
 - а) демография, в т.ч. брой, еволюция на развитие, структура (полова, възрастова, социална), тенденции на развитие;
 - б) структура за заетостта, в т.ч. отрасли, сектори на дейност, социална и професионална категоризация, тенденции на развитие;
 - в) икономическа база, в т.ч. отрасли (промишленост, селско и горско стопанство, туризъм, строителство, транспорт, енергетика и др.), структура на собствеността, ефективност, регионални характеристики;
 - г) райони със специфични проблеми;
3. териториални проучвания: релеф, климат, геология и хидрология, флора, фауна, поземлен ресурс по фондове (населени места и други урбанизирани територии, земеделски земи, горски фонд, защитени територии, нарушени територии), структура на собствеността (държавна собственост - изключителна, публична и частна, общинска собственост - публична и частна, частна собственост);
4. обитаване: количествено и качествено състояние на жилищния фонд, структура на собствеността, видове (типове) пространствени структури на обитаване, технико-икономически характеристики на видовете (типовете) обитаване, градска динамика;
5. здравеопазване: териториално разположение на мрежата от обекти, видове лечебни заведения по нива на обслужване (доболнична и болнична помощ, центрове за спешна медицинска помощ, диспансери, рехабилитационни центрове и др.), собственост;
6. образование: териториално разположение на обектите, образователни равнища, собственост;
7. култура и културно-историческо наследство: териториално разположение, значимост, собственост;
8. техническа инфраструктура: трасета и съоръжения, технически параметри на електроснабдителната, водоснабдителната, канализационната, газопроводната, далекосъобщителната и други мрежи, пътна и железопътна мрежа (класификация, състояние), големи структурни обекти (летища, пристанища), радио- и телевизионно покритие на територията на общината, покритие с други комуникационни системи, пречистване на отпадъчните води, сметосъбиране и третиране на отпадъците, депа за отпадъци;

9. отход и туризъм: обекти, значимост, собственост, влияние в общото икономическо развитие;
10. екологично състояние: замърсяване на въздуха, водите и почвите, категоризация, характеристика на вредните емисии.
11. транспортна система - състояние, капацитет, предвиждания, проектно предложение.

Текстовите материали към ОУПО в частта прогноза съдържат раздели за:

1. Социално-икономическо развитие (прогноза за): демографско развитие (песимистичен, оптимистичен и реалистичен вариант), икономическо развитие (промишленост, селско и горско стопанство, транспорт, строителство, туризъм и др.), развитие на социалната база (образование, здравеопазване, култура, комунални дейности), приоритети за реализация;
2. Пространствено развитие: основно предназначение на териториите, режими на устройство и параметри за натоварването им, развитие на урбанизираните територии и на техническата инфраструктура;
3. Екологични условия: прогноза за въздействия върху околната среда от социално-икономическото и пространственото развитие и мероприятия за подобряване на средата;
4. Транспортна система - анализ и прогнозна схема.
5. **Културно-историческо наследство и неговото опазване и социализация.**
6. Правила и нормативи за прилагане на ОУПО, които включват условията, при които може да се изменя планът, задължителните изисквания към подробните устройствени планове (ПУП), допустимите натоварвания на териториите и др.

Графичните материали към ОУПО илюстрират текстовите материали и следва да бъдат основни и допълнителни.

Основните графични материали съдържат:

1. Опорен план на общината в М 1:10000 до М 1:25000, изработен върху топографска карта, с отразени кадастрални и други данни съгласно чл. 115 ЗУТ - в случаите, когато такъв не е изработен със заданието; мащабът на опорния план се определя със заданието;
2. Общ устройствен план на общината в мащаба на опорния план, изработен върху картата по т. 1, в който се отразяват бъдещото развитие и устройството на териториите, включващо:
 - а) режим за устройство и строителните граници на урбанизираните територии: населени места, групови и единични паметници на културата, промишлени комплекси и други селищни образувания;
 - б) земеделски земи, в които не се допуска промяна на предназначението им, и останалите земи, в които това е допустимо;
 - в) горски територии (гори и земи от горския фонд) с разграничение съгласно буква "б";
 - г) територии със специфични характеристики (резервати, национални паркове, природни забележителности, поддържани резервати, природни паркове, защитени местности, паметници на културата, гробищни паркове, минерални извори, калонаходища, обекти на сигурността и отбраната);
 - д) нарушени територии (рудници, кариери, насипища, свлачища, срутища, мочурища, депа за отпадъци и др.) за етапно възстановяване и рекултивация;
 - е) водни площи и течения - реки, езера, язовири, напоителни и отводнителни канали;
 - ж) елементи на транспортната техническа инфраструктура - пътна мрежа по класове, железопътни линии, гари, пристанища, летища;
 - з) елементи на другата техническа инфраструктура - електропроводи, газопроводи, нефтопроводи, нефтопродуктопроводи, топлопроводи, далекосъобщителни мрежи, водопроводи, канализационни колектори, и съоръженията към тях (електрически подстанции, пречиствателни станции за питейни и отпадъчни води, понижителни и разпределителни станции и др.);
3. схеми в мащаб, определен в заданието за транспортната мрежа и другите мрежи и съоръжения на техническата инфраструктура.
4. **схеми в подходящ мащаб на недвижимото културно наследство, защитените територии за неговото опазване, устройствените постановки за неговата социализация, за**

изявяване на неговите потенциали, за формиране на културни маршрути и обвързването им с културните ландшафти и тяхното опазване.

Допълнителните графични материали към ОУПО съдържат карти, схеми, графики, фотоси и други материали, определени в заданието и по преценка на изпълнителя.

11.3.4. Изисквания по отношение на културно-историческото наследство.

В разработването на Общия устройствен план на Община Монтана да се отразят препоръките, направени от НИНKH:

1. Във фаза „предварителен проект“ да се предложат защитени територии за опазване на недвижимото културно наследство по смисъла на чл.79, ал. 5 и 6 от ЗКН и да се изработят устройствени режими за тях при спазване на утвърдените режими за опазване на единични и групови НКЦ и съгласно Наредба 7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони.

2. За археологическите обекти, за които липсват режими, да се предложат временни режими за опазване, съгласно чл. 35 на Наредба 7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии преди назначаването на междуведомствената комисия за изготвяне на режими за опазване, съгласно чл. 159, ал. 2.

3. Във фаза „предварителен проект“ да се формулират предвиждания на ОУПО по отношение на опазването, социализацията и развитието на потенциала на недвижимото културно наследство като основен ресурс за устойчиво развитие на територията във връзка с културно-историческите продукти, които се предвиждат.

4. Във фаза „предварителен проект“ да се изследва възможността за формиране на културни маршрути и необходимостта от цялостно съхраняване на културните ландшафти, обвързани с видовата характеристика, описана съгласно чл. 47 от ЗКН.

5. Във фаза „предварителен проект“ да се изготви схема на недвижимото културно наследство, на която да се отразят всички защитени територии.

11.3.5. Период на действие на Общия устройствен план

ОУПО се разработват с голям хоризонт на планиране – 20 години. В съвременните условия на членство на Р България в ЕС, хоризонтът на планиране по необходимост следва да се обвързва със 7-годишните програмни периоди на ЕС, при които става и преформулирането на основните цели и приоритети на развитието на съюза. Определянето на времевия хоризонт на действие на плана зависи от два основни фактора: инерционния (бавен) темп на развитие на териториалните системи, от една страна и от друга времевата динамика на икономическите процеси, които минават периоди на разтеж, стагнация, криза... Предвид тези съображения, рационалният времеви хоризонт на действие на плана се приема до 2030г, т.е. приблизително два програмни периода.

12.1. Изисквания за състав на проектантския екип

Проектантският екип, който ще разработва ОУП на община Монтана се определя в процеса на кандидатстване по обществената поръчка. Предложението за състава и професионалните качества на разработващия екип следва да бъдат съобразени с определени изисквания в това отношение.

Структурирането на разработващия екип може да има следната форма:

Ръководител на авторския (проектантския) екип;

Основен екип от ключови експерти,

Допълващи експерти;

Помощен персонал.

По своите функции ръководителят на авторския екип е и главен проектант на ОУПО. Основният екип от ключови експерти се формира от специалисти, които покриват най-важните функционални системи и проблемни направления, а този на допълващите експерти – от сътрудници и консултанти.

Професионалните изисквания към ръководителя на разработващия екип и отделните групи специалисти са :

Ръководителят на екипа следва да бъде урбанист (архитект – градостроител) с професионална квалификация и доказан опит на урбанист-регионалист, така и с възможности за управление на екип от разнородни специалисти.

Другите основни изисквания към ръководителя на разработващия екип са: Познаване на действащата нормативна уредба в областта на регионалното и местното социално-икономическо развитие и териториалното устройство и планиране;

Познаване на стратегическите и планови документи на община Монтана, касаещи развитието на град Монтана и съставните селища от общината; Възможности да генерира идеи със стратегически характер; Познаване на управленските механизми, прилагани при управлението на града от страна на съответните институции;

Умения за осъществяване на контакти с кмета и с общинската администрация на община Монтана; Умение за работа с екип.

Основният екип включва ключови специалисти - урбанист-архитект, икономист или иконом географ, инженер -комуникатор, демограф, еколог с познания в урбанистичното развитие. Същите следват да бъдат с професионална квалификация и с практически опит в сферата на устройственото планиране, регионалното и местното развитие, секторното и комплексното развитие на градовете, инфраструктурното развитие, опазване на природната среда и др.

Основно изискване към водещите специалисти от основния екип е да имат опит в работа в екип с възможности за прилагане на комплексен подход в проучванията на територията, вкл. и по отношение на устройствените решения.

Допълващите експерти и консултанти – членове на авторския екип се определят от ръководителя (главния проектант) с оглед да допълват основния екип. Те следва да са с висше образование по съответните специалности, да притежават експертни знания и опит в съответните функционални системи и проблемни направления – да разработват конкретни проблеми и др.

Помощният персонал е със състав, който се определя в процеса на изработване на ОУП на община Монтана. Той изпълнява технически задачи – събиране, обработка и подготовка на необходимата информация, участие при изработване и оформяне на текстовите и графичните материали по проекта на ОУП и др.

Професионалната квалификация и практическия опит на членовете на авторския екип се доказват с документи за; завършено висше образование по съответната специалност; за научни степени и звания, други документи, доказващи професионалната квалификация и опит в посочената сфера. Представените професионални биографии (CV) следва да включват пълен списък за участие в проекти в сферата на устройственото планиране и социално-икономическото развитие, както и от референции за изпълнени проекти.

13. Съгласувателни процедури към Задание за ОУПО

Заданието за изработване на ОУПО се съгласува по реда на чл. 125, ал. (6) и ал.(7) от ЗУТ като се внася за становища, препоръки и допълнителна информация в Министерство на културата, чрез НИНКН, в компетентния орган по околна среда, в случая РИОСВ и в Държавната агенция по горите към МЗХ.

Пролучените от тези институции становища и предписания стават елемент от Заданието за изработване на ОУПО.

14. Използвани източници

Нормативни документи. Закони.

Закон за устройство на територията (обн., ДВ, бр. 1 от 2001 г.; изм. и доп., бр. 41 и 111 от 2001 г., бр. 43 от 2002 г., бр. 20, 65 и 107 от 2003 г., бр. 36 и 65 от 2004 г., бр. 28, 76, 77, 88, 94, 95, 103 и 105 от 2005 г., бр. 29, 30, 34, 37, 65, 76, 79, 82, 106 и 108 от 2006 г., бр. 41 и 61 от 2007 г.); публ., БСА, бр. 9 от 2007 г.

Закон за регионалното развитие – ДВ, бр.26/23.03.1999 г. Закон за регионалното развитие (обн., ДВ, бр. 14 от 2004 г.; изм. и доп., бр. 32 и 88 от 2005 г.; доп., бр. 24 от 2006 г., бр. 50 от 2008 г.)

Закон за опазване на околната среда – ДВ, бр.86/11.10.1991 г.; изм. ДВ, бр.100/09.11.1992 г.; ДВ, бр.67/27.07.1999 г.;

Закон за защитените територии – МОС, 1993 г. ДВ, бр.133/11.11.1998 г.; изм. бр.98/12.11.1999 г.;

Правилник за прилагане на Закона за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд – МС от 05.03.1998 г., ДВ, бр.83/21.09.1999 г.;

Закон за защитените територии (обн., ДВ, бр. 133 от 1998 г. многократно изм. и доп. – последни промени - бр. 24 и 62 от 2007 г.)

Закон за собствеността и ползването на земеделските земи – ДВ, бр.17/01.03.1992 г.; изм.бр.28/1992 г.; изм.бр.68/30.07.1999 г.;

Закон за енергетиката и енергийната ефективност – ДВ, бр.64/16.07.1999 г.;

Закон за туризма – ДВ, бр. 56 / 07.06.2002 г. , последни промени бр. 42 и 80 от 2007 г.);

Закон за паметниците на културата и музеите (обн., ДВ, бр. 29 от 1969 г. многократно променян с последни изменения - бр. 21 и 30 от 2006 г.)

Подзаконовни нормативни документи (Наредби, Правилници, Заповеди и др.)

Наредба № 8/14.06.2001 на МРРБ за обема и съдържанието на устройствените схеми и планове – ДВ бр. 57, 2001 г. изм. и доп., бр. 68 от 2004 г. и бр. 51 от 2005 г.)

Наредба № 7 от 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони (обн., ДВ, бр. 3 от 2004 г. Последни промени с Решение № 7028 на ВАС от 2005 г. – бр. 63 от 2005 г.)

Наредба №4 за оценка на въздействието върху околната среда – МОС, МТРС и МЗ, МЗГАР, ДВ, бр.10/28.1992 г., изм. ДВ, бр.84/22.07.1998 г.;

Наредба №2 за застрояване в земеделски земи – МТРС и МЗГАР, ДВ, бр.47/04.06.1993 г.; изм.ДВ, бр.48/28.04.1998 г.;

Наредба за категоризиране на земеделските земи при промяна на тяхното предназначение, приета с ПМС № 261 от 1996 г. (обн., ДВ, бр. 90 от 1996 г.; изм. и доп., бр. 96 от 2002 г. и бр. 31 от 2003 г.);

Наредба № 1 от 1993 г. за опазване на озеленените площи и декоративната растителност (ДВ, бр. 26 от 1993 г.)

Наредба №7 за хигиенните изисквания за здравна защита на селищната среда – ДВ, бр.46/04.06.1992 г.; изм. ДВ, бр.46/07.06.1994 г., бр.89/22.10.1996 г., бр.101/26.11.1996 г., бр.10/04.11.1997 г., бр.20/05.03.1999 г.;

Наредба №9 за ползването на водоснабдителните и канализационни системи – МТРС, ДВ, бр.77/23.09.1994 г., изм. ДВ, бр.70/06.08.1999 г.;

Заповед № РД-46-494 на министъра на земеделието и горите от 22.VIII.2003 г. и заповед № РД-02-14-454 на министъра на регионалното развитие и благоустройството от 22.VIII.2003 г. за определяне на технически изисквания и условия за контрол към плановете по § 4к, ал. 1 ЗСПЗЗ (ДВ, бр. 83 от 2003 г.); публ., бюлетин "Строителство и архитектура" (БСА), бр. 8 от 2003 г.;

Заповед № РД-02-14-256 на министъра на регионалното развитие и благоустройството от 31.V.2004 г. за утвърждаване на категоризацията на общините в Република България съгласно приложение № 1 и на категоризацията на населените места в Република България съгласно приложение № 2 (ДВ, бр. 52 от 2004 г.)

14. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1 – Списък на паметниците на културата в Община Монтана,

Приложение 2 - Опорен план на Община Монтана в М 1:25000

Приложение 3 - Схема по собственост на територията в М 1:50000.

Приложение 4 – Опорен план на недвижимото културно наследство в М 1:50000

07.05.2013

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.

Списък на паметниците на културата, Община Монтана

с. Белотинци

1. Лобно място, 1923 г., м. Кръчмарска бара, истор., местно значение
2. Лобно място, 1923 г., площада, истор., местно
3. Лобно място, 1923 г., м. Метериза, истор., за сведение
4. Църква „Св. Николай“, арх-худ., местно
5. Оброк Св. Кирик и Юлита, м. „Кечкански брестове“
6. Оброк Св. п. и Павел, над воденицата, етнографски
7. Оброк Св. К. и Елена, м. Скръчо, етно
8. Спасов оброк, над селото, етно

С. Благово

9. Некропол, м. Бързията, археолог, местно
10. Църква Св. Троица, художествен

С. Долна Вереница

11. Антично селище, м. Голомощник, археолог, местно
12. Паметник-костница, истор, местно
13. Църква Св. Николай, архитектурно-художествен, национално
14. Училище, църковен двор, арх.-строит.

С. Долно Белотинци

15. Антична сграда, в селото, археолог., местно
16. Стар водопровод, м. Шумака, археолог., местно
17. Антична крепост, м. Калето, местно
18. Антично селище, м. Хановете, археол., местно
19. Антична крепост, м. Хановете, археол., местно

С. Доктор Йосифово

20. Антично селище, м. Стублата, археол., местно
21. Антична крепост, м. Зелен град, археол., местно
22. Антично селище, около църквата, археол., местно
23. Къща на д-р Йосифов, истор., местно

С. Живовци (селото не съществува, тъй като е потопено при завиряването на яз. Огоста, заедно със с. Калиманица)

24. Антично селище, м. Овчарника, археол., местно
25. Средновековно селище и некропол, м. Селище, археол., местно
26. Античен и средновековен некропол, м. Пеновското, археол. местно
27. Църква, художествен

С. Горна Вереница

28. Средновековна крепост, м. Чумово бранище, археол., местно
29. Антично селище, в селото, археол., местно
30. Антична сграда, в гробищата, местно
31. Църква „Св. Николай“, архит.-художествен, национална

С. Горно Церовене

32. Среднов. крепост, м. Градище, р. Огоста, археол., местно
33. Лобно място на септемврийци, площада, истор., местно
34. Къща на Владимир Минчев, истор., местно
35. Къща на Йордан Дамянов, архитект.-строителен
36. Общинска къща, архит.-строителен

С. Клисурска

37. Антично селище, м. Селище, археол., местно
38. Средновековно селище, м. „Селище“, археол., местно
39. Къща на Пунчо Илиев, истор., местно

С. Крапчене

40. Антично селище в двора на ДЗС, археолог., местно
41. Къща/старата/ на Исая Петров, архит.-строителен
42. Къща на Петър Симеонов Христов, архит.-строителен
43. Къща на Иванка Сандова, архит.-строителен

44. Оброчен кръст "При бреста"- "Св. Георги"
 45. Оброчище с кръст на "Св. Георги", художествен
- С. Липен
46. Средновековна църква "Св. Четиредесет мъченици", м. Манастира, археол., местно
 47. Място на сражение, м. "Томин мост", историч., местно
- С. Николово
48. Антична крепост, м. Пчелата, археол., местно
 49. Антично селище, до сградата на ТКЗС, археол., местно
 50. Средновековна църква, м. Пъстрина, археол., местно
 51. Църква Св. Петър и Павел, оброк Св. Петър и Павел, в двора на църквата, архит.-строит., местно, етногр.
 52. Лобно място на септемврийци от 1923 г., до моста на р. Шугавица, истор. местно
- С. Славотин
53. Лобно място на септемврийци, м. Церка, истор. местно
 54. Лобно място на септемврийци от 1923 г., м. Оздрен, местно
- С. Смоляновци
55. Средновековна крепост, връх Стовци, археол., местно
 56. Антично селище, м. Градище, археол., местно
- С. Стубел
57. Антично селище - укрепено, м. Селище, археол., местно
 58. Църква Св. Безсребърници, архит.-строит., художествен, местно
 59. Лобно място на септемврийци, м. Злевица, истор., местно
 60. Старият мост, на р. Шутла, архит.-стрителен
 61. Къща на Христо Пенков Генов, архит.-строит.
- С. Сумер
62. Антично селище, Тепето на р. Шугавица, истор., за сведение
 63. Историческо място, м. Високо поле, етнографски, за сведение
 64. Оброк Св. 12 апостоли, м. Медовец, етнографски
 65. Оброк св. Никола Летни, м. Романие, етнографски
 66. Оброк Св. Възнесение, м. Здрава могила, етнографски
- С. Трифоново
67. Оброк Св. Георги, край селото, етногр.
 68. Побит камък, м. Кънчовото, етногр.
- С. Винощице
69. Антично селище, м. Под лозята, археол., местно
 70. Средновековно селище, м. Селище, археол., местно
 71. Черковно селище, м. Гергьовица, археол., местно
 72. Къща на Младен Горанов Кръстов, архит.-строит.
 73. Къща на Копо Иванов Кръстев, архит.-стоит.
 74. Къща на Томо Симеонов Рангелов, архит.-стоит.
 75. Къща на Йордан Иванов, архит.-строит.
- С. Вирове
76. Антична крепост, м. Перунград, над селото, археол., местно
- гр. Монтана
77. Античен град "Монтана", в града, археол., национално
 78. Античен некропол, в града, археол., местно
 79. Антична и средновековна крепост, м. Калето, над града, археол., местно, Национ., прекатегоризирано
 80. Антична сграда, до ДЗС, археол., местно
 81. Останки от стара наня, ул. Варенишка, архит.-строит., местно
 82. Джамията, бул. Г.Димитров N 24, архит.-строит. за сведение
 83. Историческо място на септемврийци, гарата, исторически, местно
 84. Къщата на Цеко Тодоров, истор., местно
 85. Историческо място м. Баира, истор., местно

86. Историческо място, м. Парта, историч., местно
87. Лобно място на Ив. Бобанов, м. Сланището истор., местно
88. Сградата на музея "Септемврийско въстание", истор., национално
89. Къща-музей "Христо Михайлов", истор., национално
90. Лобно място на септемврийци, м. Бугаза, истор., местно
91. Лобно място на септемврийци, "Иваново село", истор., местно
92. Лобно място на септемврийци, ж.п. спирка "Живовци", истор., местно
93. Място на сражение, м. Жеравица", истор., местно
94. Лобно място на септемврийци, истор., местно
95. Сграда на ул. „Замфир Попов” N 2, архит.-строит., Жилищно-търговска сграда на ул. „Замфир Попов”, архит.-строителен, ансамблово
96. Сграда на ул. "Замфир Попов" N 1 архитект.-строит., Жилищно-търговска сграда на ул. „Замфир Попов”, архитект.-строит., ансамблово
97. Сграда на ул „Г. Димитров” N 65, архит.-строит., Жилищно-търговска сграда на ул „Г. Димитров” N 65, архит.-строит., ансамблово
98. Сграда на ул. „Г. Димитров”, N 63, архит.-строит., Жилищно-търговска сграда на ул. „Г. Димитров” N 63, архит.-строит., ансамблово
99. Сграда на ул „Г.Димитров” N 59, архит.-строит., Жилищно-търговска сграда на ул."Г. Димитров" N 59, архит.-строит., ансамблово
100. Сграда на Т. Славков и Д. Христов ул. „Г. Димитров N 57, архит.-строит., Жилищно-търговска сграда, ул „Г.Димитров” 57, архит.-строит., ансамблово
101. Сграда на ул. „Г.Димитров” N 53, архит.-строит., Жилищно-търговска сграда на ул „Г. Димитров” N 53, архит.-строит., ансамблово
102. Сграда на ул."Г. Димитров" N 55, архит.-строит., Жилищно-търговска сграда на ул. Г. Димитров N. 55, архитект-строит.м Ансамблово
103. Сграда на ул. „Г. Димитров” N 51, архит.-строит., Жилищно-търговска сграда на ул. „Г. Димитров” 51, архит.-строит., ансамблово
104. Сграда на Военното окръжие, архит.-строит., Сграда на военното окръжие, ул. „Ст. Караджа” N 4
105. Сградата на Фердинантската околийска болница от времето на Септемврийското въстание, паметник на културата
106. Каменен зид, на баира, паметник на културата, археологически
107. Римски път, югозападно от града, археологически
108. Ресторант „Първи май”, ул. Ст. Караджа” N 6, архит.-строителен
109. Радиовъзел, ул. „Л. Каравелов”N 1, архит.-строителен
110. Пионерски дом, ул. „Г. Димитров” N 29, архитект.-строителен
111. Бивш Окръжен съд, ул."Ал. Стамболийски"/ ул. „Аспарух”
112. Църква „Св.Св. Кирил и Методий” /дърворезбата на иконостаса/, художествен, местно
113. Ансамбъл от сгради по ул. „Трети март”, архит.-строит., групов
114. Оброк, м. Бреското, кв. Мала Кутловица, етнографски